

N:o 51.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående löne-
reglering för lärare vid folkskolor m. m.; gifven Stock-
holms slott den 13 januari 1906.*

Under återopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att

dels medgifva vidtagande af sådana ändringar i fråga om aflöningsförhållandena för de i § 1 af kungörelsen angående aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900 omnämnda lärarna, att för ordinarie lärare bestämmas en begynnelselön af minst niohundra kronor, och att storleken af hvart och ett af de tre ålderstilläggen bestämmas till etthundrafemtio kronor för manlig lärare och etthundra kronor för kvinnlig;

dels besluta, att i de fall, då bidrag af statsmedel utgår till aflönande af tjänstledig lärares vikarie, den tjänstledige läraren skall vara skyldig att af sin lön till vikariens aflöning afstå ett belopp, motsvarande en fjärdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, äfven om nämnda aflöning framdeles kommer att höjas;

dels besluta, att lärare, som ingår på den nya löneregleringen, eller som förordnas, efter det kungörelse i ämnet utkommit, skall vara skyldig ej mindre att, så snart han uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, afgå från tjänsten, vederbörande skolstyrelse dock obetaget att låta med afskedet anstå, därest och så länge den pensionsberättigades fortsatta tjänstgöring anses vara gagnelig för folkskolan, än äfven att såsom bidrag till kostnaderna för pensioneringen erlægga en årlig afgift, motsvarande två och en half procent af den lön, för hvilken skoldistriktet med afseende å hans pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning;

dels medgifva, att, med ändring af nu gällande grunder i fråga om statsbidrag till aflönande af vissa lärare, följande bestämmelser må blifva gällande:

1. Till aflönande af hvarje ordinarie lärare vid folkskola, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum och vedbrand eller ersättning därför, minst niohundra kronor, samt hvarje annan examinerad, vid folkskola antagen lärare, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning därför, minst sexhundra kronor, äger skoldistrikt, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön, läraren, förutom husrum och vedbrand eller ersättning därför, åtnjuter, hvilket bidrag dock ej, utom i här nedan angifna fall, må öfverstiga sexhundra kronor.

Öfvergångsstadgande. Då å innehafvande tjänst före den 1 januari 1901 anställd ordinarie lärare erhåller, förutom husrum och vedbrand, minst åttahundra kronor samt därtill kofoder in natura enligt äldre bestämmelser eller till mer än etthundra kronor uppgående ersättning därför, äger skoldistrikt jämväl, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag af sexhundra kronor.

2. Därest ordinarie lärare vid folkskola i denna egenskap oförvitligt tjänstgjort under så lång tid, att den årliga lönen för sagda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen femtio kronor till manlig lärare och minst ettusen kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med sjuhundrafemtio kronor och i senare fallet med sjuhundra kronor.

3. Har läraren oförvitligt tjänstgjort i folkskola såsom ordinarie ytterligare så länge, att den årliga lönen för samma undervisning af sådan anledning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen tvåhundra kronor till manlig lärare och minst ettusen etthundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med niohundra kronor och i senare fallet med åttahundra kronor.

4. Om sådan lärare, som nu är i fråga, oförvitligt tjänstgjort såsom ordinarie så länge, att den årliga lönen för ofvannämnda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersätt-

ning därför, minst ettusen trehundrafemtio kronor till manlig lärare och minst ettusen tvåhundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med ettusen femtio kronor och i senare fallet med niohundra kronor;

dels öka det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 2,150,000 kronor, eller från dess nuvarande belopp, 6,350,000 kronor, till 8,500,000 kronor;

dels ock öka det under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget »Bidrag till folkskollärares pensionering», nu 622,873 kronor, med 49,993 kronor till 672,866 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas, och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Fridtjuv Berg.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari 1906.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
 Statsråden TINGSTEN,
 BIESÉRT,
 friherre MARKS VON WÜRTEMBERG,
 TAMM,
 SIDNER,
 HELLNER,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM.

l:o.

Departementschefen, statsrådet Berg anförde:

*Lönereglering
 för lärare
 vid folkskolor
 m. m.*

»Uti underdånig skrifvelse den 1 mars 1905 har centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening gjort framställning om vidtagande af åtgärder för höjande af folkskollärarnas aflöning.

I anledning af denna framställning hafva underdåniga yttranden afgifvits af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga län, domkapitlen, öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor äfvensom statens folkskoleinspektörer, hvarjämte direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning inkommit med infordradt underdånigt utlåtande.

Jag anhåller nu att få för Eders Kungl. Maj:t anmäla denna för en stor tjänstemannakår och för hela vårt folkskoleväsen synnerligen

viktiga fråga. Det torde härvid vara lämpligt att först i största korthet erinra om de förändringar, som den ordinarie folkskollärarypersonalens aflöningsförmåner undergått de senaste tjugu åren.

Vid 1885 års Riksdag bestämdes den lagstadgade aflöningen för ordinarie folkskollärare till, förutom bostad, bränsle och kofoder eller ersättning därför äfvensom ett jordland till brukning af rotfrukter, lön af 600 kronor, hvarjämte, för att förmå skoldistriktet att frivilligt bevilja läraren ett tillägg å lönen af 100 kronor efter fem års oförvitlig tjänstgöring, skoldistrikt förklarades berättigadt att såsom statsbidrag uppbära två tredjedelar jämväl af sålunda utbetaladt ålderstillägg. 1891 års Riksdag gjorde detta ålderstillägg obligatoriskt genom att besluta, att ordinarie lärare, som i denna egenskap oförvitligt tjänstgjort under fem år, skulle i lön erhålla, förutom förut bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, minst 700 kronor. Genom beslut af 1898 års Riksdag tillkom ett andra ålderstillägg, likaledes å 100 kronor, efter tio års oförvitlig tjänstgöring, räknadt från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder läraren såsom ordinarie tillträdt folkskollärarybefattning. 1900 års Riksdag borttog rätten till kofoder och höjde i stället begynnelselönen med 100 kronor, eller till 700 kronor. Samtidigt fastställdes ett tredje ålderstillägg å 100 kronor, att utgå från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder det femtonde ordinarie tjänståret gått till ända. Sistnämnda Riksdags beslut utfärdades genom nådiga kungörelsen den 1 juni 1900 angående aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor och innehållas i § 1 mom. 1, 2 och 3 med tillhörande öfvergångsstadganden.

Dessa bestämmelser, som sedermera icke undergått annan förändring, än att mom. 2 och 3 genom nådig kungörelse den 13 juni 1902 nedflyttats till mom. 3 och 4, äro af följande lydelse:

»§ 1.

»1. Ordinarie lärare, som, efter undergången godkänd afgangsexamen från folkskolläraryseminarium, blifvit i föreskrifven ordning anställd vid folkskola, skall i årlig lön för undervisning under åtta månader eller 34½ veckor eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, åtnjuta minst 700 kronor samt tre ålderstillägg å 100 kronor hvartdera, det första efter fem, det andra efter tio och det tredje efter femton års oförvitlig tjänstgöring, att utgå från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder det femte, tionde eller femtonde ordinarie tjänståret gått till ända.

»*Öfvergångsstadgande.* Den, som före den 1 januari 1899 blifvit såsom ordinarie lärare vid folkskola anställd, skall, därest han i denna egenskap oförvitligt tjänstgjort under fem år, för åtta månaders undervisning i lön erhålla minst 800 kronor. Sådan lärare skall från och med kalenderåret närmast efter det, då han uppnår tio ordinarie tjänstår, för nyss angifna undervisning bekomma ett ålderstillägg af 100 kronor samt från och med kalenderåret närmast efter det, då han uppnår femton ordinarie tjänstår, för samma undervisning bekomma ett ytterligare ålderstillägg af 100 kronor.

»3. Sådan lärare, som i mom. 1 omförmåles, skall ock af skoldistriktet förses med tjänlig bostad och nödigt bränsle eller ersättning därför.

»*Öfvergångsstadgande.* Ordinarie lärare, hvilken varit å innehavande tjänst anställd före den 1 januari 1901 och erhåller kofoder in natura eller ersättning därför till högre belopp än 100 kronor för år, må vara berättigad att vid sålunda hittills åtnjuten förmån bibehållas, hvad ersättningen vidkommer dock ej längre än hvar till beslutet eller öfverenskommelsen föranleder; skolande, där i enlighet härmed kofoder in natura eller kofodersersättning utgår, denna förmån anses motsvara 100 kronor af den i mom. 1 och i öfvergångsstadgandet vid samma mom. fastställda minimilön.

»4. Dessutom bör, såvidt sig göra låter, åt läraren till brukning för eget behof af jordfrukter upplåtas ett lämpligt jordland; och skall detta nog afskiljas från skolträdgården.»

Angående statsbidrag för aflönande af ifrågavarande lärarpersonal innehåller § 1 af Eders Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående statsbidrag till aflönande af lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900:

»1. Till aflönande af hvarje ordinarie lärare vid folkskola, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum och vedbrand eller ersättning därför, minst 700 kronor, samt hvarje annan examinerad, vid folkskola antagen lärare, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning därför, minst 600 kronor, äger skoldistrikt, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön, läraren, förutom husrum och vedbrand eller ersättning därför, åtnjuter, hvilket bidrag dock ej, utom i här nedan angifna fall, må öfverstiga 466 kronor 67 öre.

»*Öfvergångsstadgande.* Då å innehavande tjänst före den 1 januari 1901 anställd ordinarie lärare erhåller, förutom husrum och vedbrand, minst 600 kronor samt därtill kofoder in natura enligt äldre bestäm-

melser eller till mera än 100 kronor uppgående ersättning därför, äger skoldistrikt jämväl, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag af 466 kronor 67 öre.

»2. Därest ordinarie lärare vid folkskola i denna egenskap oförvitligt tjänstgjort under så lång tid, att den årliga lönen till honom skall utgå för sagda undervisning med minst 800 kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med 533 kronor 33 öre.

»3. Har läraren oförvitligt tjänstgjort i folkskola som ordinarie ytterligare så länge, att den årliga lönen till honom af sådan anledning skall utgå för samma undervisning med minst 900 kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med 600 kronor.

»4. Om sådan lärare, som nu är i fråga, oförvitligt tjänstgjort såsom ordinarie så länge, att den årliga lönen till honom skall utgå för ofvan nämnda undervisning med minst 1,000 kronor jämte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning därför, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med 666 kronor 67 öre.»

Efter denna redogörelse för nu gällande bestämmelser återkommer jag till centralstyrelsens ifrågavarande framställning, hvilken jämte däri omförmälda två bilagor är af följande lydelse:

*Centralstyrel-
sens fram-
ställning.*

»Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening vågar härmed å föreningens vägnar i underdånighet vända sig till Eders Kungl. Maj:t i en för folkskolan och dess lärarkår viktig angelägenhet.

Sveriges allmänna folkskolläraryörening, som vid 1904 års slut räknade 9,611 medlemmar, fördelade i 261 kretsar i rikets samtliga län, har under de senaste åren haft anledning att på sitt program upptaga frågan om en förbättring i folkskollärarkårens löner.

På grund af förslag, väckta i tre särskilda kretsföreningar, behandlades frågan vid föreningens sjunde ombudsmöte, som hölls i Stockholm sommaren 1903. Vid detta ombudsmöte blef ärendet föremål för en ingående pröfning.

Fullständig enighet rådde därom, att en allmän löneförbättring för folkskollärarkåren vore i hög grad behöflig.

Beträffande lörens storlek ansågo ett par talare, att skillnad borde göras mellan lärare och lärarinnor. Häremot invändes emellertid, att

frågan gällde endast den lagstadgade minimilönen, hvilken helt säkert ej komme att bestämmas så hög, att den kunde medgifva någon prutning för vare sig den ena eller andra kategorien, hvarjämte betonades, att, om en skillnad gjordes, detta skulle kunna hafva till följd, att skoldistriktet läte sparsamhetssynpunkten blifva den hufvudsakligen bestämmande, då det gällde att afgöra, huruvida en plats skulle besättas med manlig eller kvinnlig lärarkraft, hvilket naturligtvis ingalunda vore i skolundervisningens intresse.

Mötet beslöt ock uttala, att ingen skillnad mellan lärares och lärarinnas lagstadgade minimilön borde göras, samt att grundlönen borde höjas från 700 till 900 kronor.

I fråga om ålderstilläggen ansåg mötet, att dessa borde som hittills vara tre, men höjas från 100 till 200 kronor hvardera. För vinnande af lindring i kommunernas utgifter och jämnare fördelning i skattebördorna borde ålderstilläggen utgå helt och hållet af statsmedel.

Med hänsyn till frågans ingripande betydelse både för folkskolan och för den enskilde läraren ansåg sig centralstyrelsen böra sätta föreningens samtliga medlemmar i tillfälle att uttala sig. I följd häraf utsändes ärendet under år 1904 till kretsarnas behandling. Centralstyrelsen anhöll därvid om kretsarnas svar på följande frågor:

1. Anses tiden vara inne för en framställning till statsmakterna om ny löneroglering för folkskolans lärarpersonal?

2. Hvilken lagstadgad minimilön utom bostad och bränsle bör i sådant fall lämpligen begäras:

a) grundlön?

b) ålderstilläggens antal och storlek?

3. Till hvilket årligt belopp kunna inom kretsens område folkskol-lärares bostad och bränsle uppskattas?

4. Huru stora äro inom kretsens område i allmänhet lefnadsomkostnaderna utom till bostad och bränsle för en folkskollärfamilj om fem personer:

a) på landsbygden?

b) i stad (eller med stad jämförligt samhälle)?

5. Till huru stort belopp uppgå i allmänhet inom kretsens område en lärares öfriga nödvändiga utgifter (ränta och amortering å studieskuld, skatter, lif försäkring, bokinköp m. m.)?

6. Till hvilket belopp kan inom kretsens område den årliga inkomsten i medeltal värderas (bostad och bränsle, där sådana förmåner förekomma, inberäknade):

a) för manliga jordbruksarbetare (i stad s. k. grofarbetare)?

- b) för manliga yrkesarbetare?
 c) för bokhållare, arbetsförmän och med dem jämförliga personer, anställda i handel, yrken och näringar?
 d) för personer, hvilka med hänsyn till utbildning kunna anses ungefärligen likställda med folkskollärare? (Deras titlar angifvas.)
 e) } (Här angifvas andra grupper af personer, som inom kretsom-
 f) } rådet äro mera allmänt representerade och hvilka kretsen anser
 o. s. v. } böra upptagas.)
 7. Hvilka andra uttalanden vill kretsen göra i det föreliggande ärendet?

Enligt de inkomna protokollsutdragen har ärendet behandlats af 244 röstberättigade kretsöreningar.

Det rent statistiska material, som sålunda inkommit och som omfattat frågorna 3—6, har bearbetats af en statistisk fackman, och redogöres härför i bilagan litt. A.

För svaren å frågorna 1, 2 och 7 lämnas här följande sammandrag:

1. Samtliga 244 kretsar hafva ansett tiden vara inne för en framställning till statsmakterna om en ny löneroglering för folkskolans lärarpersonal.

2. Angående den lagstadgade minimilön förutom bostad och bränsle, som lämpligen borde begäras, hafva meningarna varit något delade.

Hvad först beträffar grundlönens storlek har blott 1 krets ansett, att denna borde bestämmas till 800 kronor, 170 kretsar hafva önskat den bestämd till 900 kronor, 61 till 1,000 kronor, 11 till 1,200 kronor, och 1 krets har inskränkt sig till att önska grundlönens höjande utan att nämna något särskildt belopp.

I fråga om ålderstilläggens antal har 1 krets uttalat sig för två, 235 kretsar för tre och 6 kretsar för fyra ålderstillägg, hvarjämte 1 krets önskat tre ålderstillägg för lärare och två för lärarinnor.

Samtliga kretsar, som därom yttrat sig (76), hafva ansett, att de särskilda ålderstilläggen borde erhållas efter tidsperioder af 5 år; dock anser en kretsörening, att första och andra ålderstilläggen böra erhållas efter resp. 3 och 6 år.

I afseende på ålderstilläggens storlek har 1 krets föreslagit, att hvarje ålderstillägg måtte bestämmas till 100 kronor, 224 kretsar föreslå 200 kronor och 1 krets 250 kronor. Dessutom hafva 17 kretsar uttalat sig för olika stora ålderstillägg för lärare och lärarinnor samt därvid föreslagit, att de olika ålderstilläggen måtte utgå med 200 kronor för lärare

och 100 kronor för lärarinna. Slutligen har en kretsförening uttalat sig för en höjning af ålderstilläggens såväl antal som storlek utan angifvande af visst belopp.

Sammanställas önskemålen rörande grundlönen samt ålderstilläggen i afseende på deras storlek och antal, finner man följande belopp föreslagna såsom slutlön:

a) lika för lärare och lärarinnor:

1,200 kronor af 1 krets, 1,400 kronor af 1, 1,500 kronor af 155, 1,600 kronor af 52, 1,700 kronor af 2, 1,750 kronor af 1 och 1,800 kronor af 13 kretsar;

b) olika för lärare och lärarinnor:

1,500 kronor för lärare och 1,200 kronor för lärarinna af 12 kretsföreningar, 1,600 kronor för lärare och 1,300 kronor för lärarinna af 5 samt 1,800 kronor för lärare och 1,600 kronor för lärarinna af 1 kretsförening.

Förhållandet mellan grundlön, ålderstillägg och slutlön, sådana dessa föreslagits af kretsarna, framgår af följande tabell:

Antal kretsar	Grundlön kr.	Ålderstillägg		Slutlön kronor.
		Antal	Storlek kr.	
1	900	3	100	1,200
1	800	3	200	1,400
155	900	3	200	1,500
51	1,000	3	200	1,600
1	1,200	2	200	
2	900	4	200	1,700
1	1,000	3	250	1,750
4	1,000	4	200	1,800
9	1,200	3	200	
12	900	3	200	1,500 (lärare)
			100	1,200 (lärarinna)
5	1,000	3	200	1,600 (lärare)
			100	1,300 (lärarinna)
1	1,200	3	200	1,800 (lärare)
			2	200

7. Bland öfriga uttalanden, som kretsföreningarna gjort i det föreliggande ärendet, märkes i första rummet det af 92 kretsar uttalade önskemålet, att de föreslagna ålderstilläggen måtte helt och hållet utgå af statsmedel. Ett mindre antal kretsar (13) hafva ansett, att staten bör bestrida lärarpersonalens hela kontanta aflöning.

Några kretsföreningar anse lämpligt, att högre lön tillerkännes lärare vid flyttande skolor, och en krets har uttalat, att lönen för folkskolans lärare i stad bör sättas till minst hälften af det lönebelopp, som utgår till seminarie- och läroverkslärare.

En krets har uttalat önskvärldheten af, att bestämmelserna rörande lärares bostad och bränsle göras tydligare och bestämdare, och en annan krets anser, att planteringsjord eller ersättning härför bör ingå i de lagstadgade löneförmånerna.

Ett stort antal kretsföreningar hafva uti särskilda uttalanden närmare motiverat nödvändigheten af en snar och genomgripande löneförbättring för folkskolans lärarpersonal. En kort sammanfattning af dessa uttalanden meddelas här.

Från flera håll anföres, att folkskollärarnas minimilön aldrig varit tillräcklig att bereda anständig bärning åt en medelstor lärarfamilj, samt att denna lön till följd af lefnadskostnadernas högst betydliga stegring numera knappast gör det möjligt för läraren att genom ytterlig sparsamhet och försakelse draga sig fram utan ökad skuldsättning. En naturlig verkan häraf är den, att bland folkskollärarna mångenstädes råder ett svårt ekonomiskt betryck.

Åtskilliga lärarföreningar framhålla, att folkskollärarnas utbildning för sitt kall nu kräfver större ekonomiska uppoffringar än förr, dels emedan seminariernas inträdesfordringar faktiskt blifvit höjda, och dels emedan utgifterna för vistandet vid seminarierna på grund af de ökade lefnadskostnaderna äro väsentligt större än förr. Men den fördyrade utbildningen förorsakar i de flesta fall, att den skuldbörda, som läraren under sin tjänstetid har att förränta och om möjligt amortera, uppslukar en ej ringa del af den knappa lönen.

Med återopande af de i flera hänseenden stegrade kraf, som i vår tid med rätta ställas på läraren och hans verksamhet, hafva flera föreningar kraftigt betonat vikten och behovet af ökad fortbildning för den redan i tjänst inträdde läraren men på samma gång nödgats beklaga, att alltför många lärare till följd af bristande ekonomiska resurser se sig ur stånd

att begagna de tillfällen till fortsatta studier, som eljest nu i långt större utsträckning än förr stå dem till buds.

Under uttryckande af synnerlig ledsnad anföres af ett stort antal lärarföreningar, att, ehuru folkskollärarkallet numera så helt lägger beslag på sin utöfvares arbetskraft, att just ingenting af densamma återstår för sysselsättningar af främmande art, många lärare dock till följd af lörens otillräcklighet nödgas att för sitt och familjens uppehälle förskaffa sig hvarjehanda extra arbeten och bisysslor, hvilken omständighet naturligtvis verkar i hög grad hämmande på skolarbetet. Från åtskilliga orter upp-gifves emellertid, att tillfällen till nämnvärda biförtjänster alldeles saknas.

Folkskollärarna i landets skilda delar hafva gifvetvis icke kunnat förbise, att inkomsterna för arbetare och löntagare af olika slag under de senaste 20 åren blifvit i väsentlig mån ökade. Nu senast hafva lärarna vid statens allmänna läroverk kommit i åtnjutande af en välbehöflig och ingalunda obetydlig löneförbättring. Under samma tid har däremot den ordinarie folkskollärare tillförsäkrade minimilönen ej undergått annan nämnvärd förändring, än att tre ålderstillägg å 100 kronor blifvit fastställda att utgå efter fem, tio och femton års tjänstgöring, en löneförhöjning, hvilken uppenbarligen icke i rimlig mån motsvarar vare sig lefnads-kostnadernas alltjämt fortgående stegring eller de förbättringar i afseende på lönevillkoren, som kommit andra löntagare till del. En följd häraf har blifvit, att folkskollärarnas aflöning numera ansenligt understiger samtliga andra med dem i afseende på utbildning jämförliga löntagares, ja, å flera ställen icke ens uppgår till belopp, motsvarande den aflöning, som åtnjutes af personer med betydligt ringare utbildning. Något skäl till en sådan missproportion förefinnes emellertid icke. Billigheten synes därför kräfva, att en ändring härutinnan snarast möjligt sker, och att en af tids-omständigheterna och behovet påkallad löneförbättring således kommer folkskolans lärare till del.

Äfven omtanken om skolan och dess verksamhet bjuder med nödvändighet, såsom ock af åtskilliga föreningar påpekats, att en löneförbättring med det snaraste åvägbringas. Lärarens arbete är redan i sig själf af synnerligt ansträngande och nervslitande natur, och, om därtill kommer ett oafslätligt bekymmer och en ständig oro för familjens uppehälle, kan arbetet icke utföras såsom det bör, hvarjämte lärarens krafter, energi och intresse i förtid alldeles förslitas.

Såsom ett ytterligare skäl för höjning af den lagstadgade minimilönen har af ej få föreningar åberopats den omständigheten, att ett stort antal städer och äfven några enstaka skoldistrikt å landsbygden under de senare åren funnit sig böra genom afsevärda löneförhöjningar bereda

lärarna en förbättrad ekonomisk ställning. I sammanhang härmed har af några föreningar anförts, att lefnadskostnaderna på vissa ställen å landsbygden uppgå till samma belopp som i städerna, och att därför en löneförhöjning äfven på landsbygden är i hög grad af behovet påkallad. Då det emellertid icke kan förutsättas, att flertalet skoldistrikt själfva skulle se sig i stånd att utan ökad hjälp från statens sida bereda lärarna gynnsammare lönevillkor, anses det, att en höjning af statsbidraget är alldeles oundgängligt för genomförandet af en löneförbättring, som sträcker sig till alla distrikt. Af samma skäl är det ock, som ett mycket stort antal lärarföreningar uttalat det önskemålet, att ålderstilläggen helt och hållet borde utgå af statsmedel.

Några föreningar hafva såsom ytterligare skäl för en löneförbättring anført, att folkskollärarlönerna i flera andra länder äro betydligt större än i Sverige.

Flera föreningar hafva framhållit, att den lärarbrist, som numera onekligen gifver sig tillkänna å platser med minimilön, i synnerhet där förhållandena i öfrigt äro ogynnsamma, väsentligen har sin grund just i aflöningsförmånernas otillräcklighet och därför icke kan undanröjas på annat sätt än genom aflöningsens höjande. I samband härmed har ock anförts, att under senare tiden den industriella utvecklingen och dylika förhållanden hafva på andra områden beredt tillfällen till en i ekonomiskt afseende långt bättre utkomst, än hvad folkskollärarkallet skänker, och att man just därigenom — för så vidt ej folkskollärarlönerna i erforderlig grad höjas — löper fara, att de bättre krafterna undandragas folkskolan, hvars lärarkår till följd däraf samt till påtaglig skada för folkskolan och därmed för hela vårt folk komme att rekryteras med för det kräfvande kallet undermåliga personer.

Af de från lärarföreningarna till centralstyrelsen inkomna protokollsutdragen framgår uppenbarligen, att folkskolans lärare landet rundt hafva genom långvarig erfarenhet blifvit fast öfvertygade därom, att en betydlig förbättring af deras löneförmåner är af det mest trängande behof påkalladt. De hysa ock den lifliga önskan och förhoppning, att nämnda fråga snarast möjligt måtte vinna en lösning, så att folkskollärarna komme i den ställning, att de kunde mera odeladt ägna tid och krafter åt skötandet af sitt viktiga kall och ej behöfde genom ekonomiskt betryck nedtyngas eller för sitt förvärf hänvisas till andra, med folkskolan olikartade verksamhetsområden.

Hvad sålunda blifvit af kretsföreningarna anfördt synes centralstyrelsen tala för nödvändigheten af en snar förbättring i folkskollärarkårens lönevillkor.

Såsom särskildt anmärkningsvärdt torde förtjäna framhållas, att en så lång tidrymd som tjugu år förflutit, sedan grundlönen fastställdes till sitt nuvarande belopp. Det var nämligen vid 1885 års Riksdag, som densamma höjdes från 500 till 600 kronor. Sedan dess har på grund af beslut vid 1900 års Riksdag kofodersförmånen borttagits och i stället grundlönen blifvit fastställd till 700 kronor. Men detta beslut, som egentligen ej var förestafvadt af någon önskan att förbättra folkskollärarnas villkor, innebar ingen höjning i minimilönen, utan utgjorde tillökningen endast en ersättning för lärare förut tillerkänd naturaförmån, en ersättning, hvilken i de fall, då kofodret tidigare utgått in natura, i regeln icke motsvarat förmånens fulla värde.

Under tjugu år har sålunda grundlönen stått vid samma belopp. Men under dessa tjugu år hafva lefnadskostnaderna högst väsentligt stigit och i följd däraf lönerna på alla andra områden ansenligt förbättrats. Af det från kretsföreningarna ingångna statistiska materialet, hvars riktighet bestrykes af hvad man från andra håll inhämtat, framgår, att årsinkomsterna för manliga jordbruksarbetare å landsbygden numera kunna i medeltal beräknas till 710 kronor och för manliga s. k. grofarbetare i städerna till 762 kronor samt för vanliga yrkesarbetare till 1,108 kronor och för bokhållare, arbetsförmän o. d. till 1,685 kronor.

Folkskollärarna äro således med afseende å sina ekonomiska villkor afgjort sämre lottade än sistnämnda kategori af lägre tjänstemän, ehuru de fordringar i fråga om studier och utbildning, hvilka på dem ställas, äro och för sakens skull äfven *måste* vara ojämförligt högre.

Då frågan om en lönereglering för läroverkslärarna under de senaste åren stått på dagordningen, har folkskollärarkåren med afsikt underlåtit att frambära sina önsknings i samma hänseende, huru trängande behovet än varit, enär den därigenom möjligen skulle kunnat lägga hinder i vägen för ett tillgodoseende af läroverkslärarnas berättigade intressen. Men nu, sedan läroverkslärarnas lönefråga blifvit löst, torde folkskollärarkåren billigtvis kunna vänta att få äfven sina blygsamma önskningsmål beaktade.

En jämförelse mellan hvad under nuvarande förhållanden en folkskollärare och en läroverksadjunkt hafva i sammanlagd löneinkomst under trettio års tjänstgöring ställer sig på följande sätt (därvid blifvit förutsatt, att en folkskollärare får ordinarie lön genast från början, medan adjunkten får tjänstgöra som extra ordinarie under de fem första åren, hvarjämte hänsyn tagits till den senares löneafdrag i stället för pensionsafgifter):

Folkskollärare:	Läroverksadjunkt:
5 × 700 = 3,500	5 × 2,000 = 10,000
5 × 800 = 4,000	5 × 2,935 = 14,675
5 × 900 = 4,500	5 × 3,425 = 17,125
5 × 1,000 = 5,000	5 × 3,910 = 19,550
5 × 1,000 = 5,000	5 × 4,400 = 22,000
5 × 1,000 = 5,000	5 × 4,885 = 24,425
<u>S:a kr. 27,000</u>	<u>S:a kr. 107,775</u>

Visserligen är härvid att märka, att utbildningstiden är längre för läroverksläraren än för folkskolläraren, samt att den senare åtnjuter bostad och vedbrand in natura. Men äfven i betraktande af dessa förhållanden skall hvar och en dock säkerligen medgifva, att en jämförelse ställer sig öfver höfvan ofördelaktigt för folkskollärarkåren. Och dock är en folkskollärares tjänstgöring minst lika ansträngande som en läroverkslärares och utan all gensägelse minst lika ansvarsfull.

Ifall de af kretsarnas flertal nu föreslagna lönebeloppen blefve genomförda, skulle en folkskollärare under sina 30 tjänstår intjäna sammanlagt 39,000 kronor (jämte bostad och bränsle) mot läroverkslärarens 107,775 kronor. Att han därmed skulle öferskridit den proportion, som, med hänsyn till olikheten i de båda lärarkategoriernas studietid, skäligen borde iakttagas, lärer nog ingen anse.

Äfven ur en annan synpunkt kunna de lönebelopp, som af kretsarnas flertal föreslagits, ingalunda anses för höga. Af utredningen har nämligen framgått, att en folkskollärares årsutgifter böra beräknas till följande medelbelopp:

	Lands- bygden:	Stä- derna:	Medeltal i riket:
Lefnadskostnaderna (utom för bostad och ved) för lärarfamilj om 5 personer	1,206	1,480	1,340
Öfriga nödvändiga utgifter	428	475	451
	<u>Summa 1,634</u>	<u>1,955</u>	<u>1,791</u>

Vid en jämförelse med de lönebelopp, som i andra land tillerkänts folkskollärarna, måste den nu föreslagna löneförbättringen anses väl motiverad. Centralstyrelsen tillåter sig i detta afseende hänvisa till en af centralstyrelseledamoten J. Franzén utarbetad redogörelse, återgifven i bilagan litt. B. Här af framgår, att lönerna i de flesta land äro afsevärdt

högre än hos oss, medan mångenstädes lefnadskostnaderna samtidigt äro ej obetydligt lägre, exempelvis i Danmark och Tyskland.

Enligt § 2 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning är skoldistrikt förbundet »att för hvar och en af där befintliga ordinarie folkskollärartjänster i pensionsinrättningen ingå efter det högsta lönebelopp, hvaraf lärare, på grund af tjänstålder, enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande». En lönereglering i enlighet med föreningens önskan kommer sålunda att medföra åtskilliga ändringar beträffande pensionen. Centralstyrelsen finner sig endast i förbigående behöfva påpeka detta, viss att Eders Kungl. Maj:t skall vidtaga de åtgärder, som påkallas, för att den nuvarande proportionen mellan lön och pension åtminstone icke må försämrast.

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt vågar centralstyrelsen härmed i underdånighet framlägga de af flertalet kretsar uttalade önskemålen och sålunda anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt vidtaga åtgärder, så att folkskollärarnas grundlön blefve höjd till 900 kronor med tre ålderstillägg å hvartdera 200 kronor att liksom hittills utgå efter fem, tio och femton års oförvitlig tjänstgöring såsom ordinarie.»

Bilaga litt. A.

»Till centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening.

Till fullgörande af mig genom styrelsen lämnadt uppdrag får jag härmed öfverlämna följande i tabellform uppställda sammanfattning af från Sveriges allmänna folkskolläraryörelings särskilda kretsar inkomna uppgifter rörande de genomsnittliga lefnadskostnaderna för folkskolans lärarpersonal äfvensom rörande inkomstförhållandena inom vissa andra samhällsklasser.

Stockholm den 2 januari 1905.

Theophil Andersson,
aktuarie i kungl. kommerskollegium.

L ä n (Lb. = Landsbygd. St. = Stad.)	Lefnadsomkostnader för lärarfamilj om 5 personer						Lärares öfriga nöd- vändiga utgifter			Summa nödvändiga utgifter Allmänt medelbelopp	Uppgifven årlig medelinkomst för			
	bostad och ved			andra			Allmänt medelbelopp	Uppgifvet lägssta medel- belopp	Uppgifvet högsta medel- belopp		Allmänt medelbelopp	manliga jord- bräks och protarbetare	manliga yrkes- arbetare	bokhållare, arbetsförman o d
	Uppgifvet högsta medel- belopp	Uppgifvet lägssta medel- belopp	Allmänt medelbelopp	Uppgifvet högsta medel- belopp	Uppgifvet lägssta medel- belopp	Allmänt medelbelopp								
Stockholms stad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Stockholms län ... Lb.	275	100	186	1,500	1,200	1,307	500	320	412	1,905	700	1,300	1,696	
St.	275	200	238	1,650	1,500	1,575	400	400	400	2,213	900	1,300	1,937	
Uppsala » ... Lb.	188	112	141	1,500	1,000	1,208	650	350	453	1,802	633	1,075	1,400	
St.	538	200	369	2,000	1,500	1,750	500	500	500	2,619	900	1,250	1,750	
Södermanlands » ... Lb.	175	100	146	1,400	900	1,147	550	250	390	1,683	660	925	1,479	
St.	500	100	299	1,650	1,200	1,431	550	400	471	2,201	706	1,062	1,469	
Östergötlands » ... Lb.	175	112	152	1,400	1,000	1,212	500	300	429	1,793	681	1,067	1,413	
St.	525	175	369	1,750	1,430	1,545	545	300	455	2,369	700	1,066	1,883	
Jönköpings » ... Lb.	188	100	155	1,400	1,000	1,175	550	300	408	1,738	707	1,071	1,503	
St.	250	150	200	1,800	1,000	1,400	450	400	425	2,025	675	1,000	1,250	
Kronobergs » ... Lb.	175	113	135	1,350	1,250	1,310	550	300	412	1,857	815	1,290	1,460	
St.	450	450	450	1,500	1,500	1,500	625	625	625	2,575	650	900	1,600	
Kalmar » ... Lb.	180	100	137	1,500	1,100	1,368	600	300	455	1,960	614	968	1,573	
St.	175	125	142	1,700	1,200	1,467	600	300	433	2,042	666	966	1,700	
Gottlands » ... Lb.	200	150	164	1,500	1,000	1,243	500	300	411	1,818	679	993	1,686	
St.	400	400	400	1,400	1,400	1,400	400	400	400	2,200	600	1,050	1,750	
Blekinge » ... Lb.	225	100	176	1,200	750	1,170	500	300	450	1,796	667	950	1,580	
St.	500	150	363	1,500	1,200	1,425	600	300	475	2,263	663	1,075	1,813	
Kristianstads » ... Lb.	250	100	159	1,500	950	1,150	600	350	482	1,791	689	1,088	1,724	
St.	400	150	242	1,650	1,200	1,310	600	400	488	2,040	675	1,013	1,692	
Malmöhus » ... Lb.	400	100	201	1,500	800	1,155	600	360	483	1,839	668	1,052	1,781	
St.	700	175	473	1,800	1,175	1,546	700	350	537	2,556	830	1,212	1,725	
Hallands » ... Lb.	250	150	197	1,500	1,000	1,218	650	400	488	1,903	694	1,112	1,642	
St.	550	175	319	1,450	1,200	1,363	900	400	613	2,295	775	1,237	1,534	
Göteb. o. Bohus » ... Lb.	300	150	196	1,500	1,000	1,279	600	200	403	1,896	710	1,090	1,638	
St.	750	225	425	1,500	1,500	1,500	423	200	312	2,237	750	1,150	1,500	
Älfsborgs » ... Lb.	238	100	164	1,575	800	1,187	525	150	388	1,740	715	996	1,726	
St.	250	125	191	1,575	1,200	1,325	525	350	425	1,941	700	994	1,637	
Skaraborgs » ... Lb.	300	75	156	1,500	1,100	1,263	563	300	389	1,808	706	1,144	1,807	
St.	300	150	185	2,000	1,100	1,470	400	300	370	2,025	760	1,230	1,890	
Värmlands » ... Lb.	500	100	200	1,500	913	1,169	1,000	200	485	1,854	696	1,110	1,680	
St.	700	400	542	1,760	1,500	1,587	1,000	300	600	2,729	733	1,233	2,033	
Örebro » ... Lb.	275	100	155	1,460	1,000	1,134	580	350	445	1,734	708	1,147	1,700	
St.	600	150	300	1,849	1,200	1,537	733	350	533	2,370	744	1,116	1,690	
Västmanlands » ... Lb.	200	80	152	1,200	900	1,048	580	300	384	1,584	650	1,067	1,663	
St.	550	125	342	1,847	1,000	1,382	672	330	467	2,191	758	1,065	1,636	
Kopparbergs » ... Lb.	250	150	209	1,500	1,100	1,244	550	300	418	1,871	806	1,256	1,763	
St.	500	350	425	1,500	1,200	1,350	400	400	400	2,175	900	1,300	2,100	
Gäffleborgs » ... Lb.	300	125	200	1,650	900	1,209	500	300	389	1,798	737	1,054	1,632	
St.	650	200	375	1,800	1,400	1,650	600	400	483	2,508	883	1,166	1,750	
Västernorrlands » ... Lb.	250	150	206	1,500	1,200	1,334	500	300	410	1,950	781	1,063	1,725	
St.	600	200	425	1,850	1,500	1,616	850	450	600	2,641	766	1,166	1,983	
Jämtlands » ... Lb.	280	150	214	1,300	1,000	1,175	600	400	481	1,870	838	1,038	1,725	
St.	500	500	500	1,300	1,300	1,300	600	600	600	2,400	950	1,350	2,250	
Västerbottens » ... Lb.	200	200	200	1,200	1,200	1,200	400	400	400	1,800	800	1,168	1,600	
St.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Norrbottnens » ... Lb.	150	150	150	1,100	1,000	1,050	475	350	413	1,613	700	950	1,400	
St.	450	150	300	1,920	1,300	1,610	350	300	325	2,235	850	1,200	1,650	
Landsbygden	—	—	173	—	—	1,206	—	—	428	1,807	710	1,082	1,625	
Städerna	—	—	342	—	—	1,480	—	—	475	2,297	762	1,134	1,749	
Riket	—	—	256	—	—	1,340	—	—	451	2,047	736	1,108	1,685	

Bil. litt. B.

»Folkskollärlöner i utlandet.

(Afser endast landsbygden.)

Bostad, vedbrand, trädgårdsland m. m. dylikt äro icke inräknade i beloppen.

I. Danmark.

A. Enligt lag af 1899 och 1904.

1. Grundlönen bestämmes af ministern för kyrko- och undervisningsdepartementet efter förhandling med kommunen. Som regel för denna angifver lagen:

- a) för förste- och ensamlärare 700—900 kronor,
- b) för andre lärare..... 500—700 »

2. Alderstilläggen, som utgå ensamt af statsmedel, utgöra:

- a) för förste- och ensamlärare 4 à 200 kr. efter 5, 10, 15 och 20 år,
- b) för andre lärare 6 à 100 kr. efter 3, 6, 9, 12, 15 och 18 år.

B. De faktiska lönebeloppen utgjorde år 1903 för 3,025 förste- och ensamlärare på öarna och i Jylland följande:

	Grundlön:	Högsta lön:
397 lärare.....	1100 kr. o. därutöfver	1900 kr. o. därutöfver
454 »	1000—1100 kr.	1800—1900 kr.
539 »	900—1000 »	1700—1800 »
655 »	800— 900 »	1600—1700 »
697 »	700— 800 »	1500—1600 »
247 »	600— 700 »	1400—1500 »
36 »	Under 600 »	Under 1400 »

II. Tyskland.

1. Preussen.

A. Enligt lag af den 3 mars 1897 och ministeriella kungörelser af senare datum.

1) Grundlön (minimi-): 900 mark.

2) Alderstillägg (minimi-) 9 à 100 m. efter 3, 6, 9, 12 o. s. v. år.

B. De faktiska lönebeloppen för de landsbygdslärare (ungefär $\frac{4}{5}$ af hela antalet), som icke därjämte innehade tjänst vid kyrkan, framgår af följande tabell, upprättad på grundvalen af den officiella statistiken för år 1899:

Alders- tillägg	Antal befattningar med								S:ma
	Grundlön i mark								
	900	901—1000	1001—1100	1101—1200	1201—1300	1301—1400	1401—1500	1501—1800	
100 M.	5445	6054	542	104	22	7	3		12177
101—110 »	4	167	31	9					211
111—120 »	22	3662	1370	894	114	20	5	3	6090
121—130 »	2	447	951	407	54	7	3		1871
131—140 »	2	274	1132	1462	186	35	15		3106
141—150 »		284	721	1234	346	242	45	1	2873
151—160 »		34	92	818	239	308	9		1500
161—170 »			33	62	27	23	3		153
171—180 »		2	110	295	303	197	17	1	925
181—190 »			1	6	203	3			213
191—200 »			25	72	332	410	41		880
240				1					1
S:ma	5475	10924	5008	5364	1826	1257	141	5	30000

Medeltalet af landsbygdslärarnas löner i Preussen år 1901 enligt officiella statistiken: Grundlönen 1,078 m. Ålderstillägg 126 m. Högsta lön 2,212 m.

2. Andra tyska stater.

	Grundlön	Ålderstillägg			Högsta lönebelopp
		Antal	Storlek	Antal år mellan tilläggen	
Konungar. Sachsen. Lag 1900.	Mark		Mark		Mark
Om barnantalet mindre än 40	1200	6	100	5	1800
» » mer än 40	1200	6	2 à 200, 2 à 150, 2 à 100	5	2100
Bajern.	1200	9	5 à 90, 4 à 120	{ 5, 5, 3, 2, 5, } { 5, 5, 5, 5, }	2130
Württemberg. Lag 1899.					
Orter med 1 lärare	1000	8	100	{ 7, 4, 3, 3, }	1800
» » 2—6 »	1100	8	100	{ 3, 3, 3, 3, }	1900
» » 7 och flera »	1200	8	100		2000
Baden. Lag 1900.	1100	6	150	2, 3, 3, 3, 3, 3,	2000
Hessen. Lag 1901.	1100	10	6 à 150, 4 à 200		2800
Sachsen-Weimar. Lag 1892.					
I	950	5	140, 90, 120, 2 à 150	5	1600
II	1000	5	140, 120, 3 à 150	5	1710
III	1060	5	200, 4 à 150	5	1860
IV	1150	5	200, 150, 2 à 180, 150	5	2010
S. Koburg. Lag 1900.	1000	6	200, 150, 200, 150, 200, 200		2100

	Grundlön	Ålderstillägg			Högsta lönebelopp
		Antal	Storlek	Antal år mellan tilläggen	
	Mark		Mark		Mark
<i>S. Gotha.</i> Lag 1903.	1100	5	2 à 200, 300, 2 à 200	5	2200
<i>S. Altenburg.</i> Lag 1904.	1150	7	200, 6 à 150	4	2250
<i>S. Meiningen.</i> Lag 1900.	1100	6	100, 250, 2 à 150, 250, 200	5	2200
<i>Braunschweig.</i>	1200	9	300, 8 à 150	3	2700
<i>Anhalt.</i>	1200	9	200	2	3000
<i>Reuss ö. L.</i>	1000	6	4 à 200, 2 à 150	4	2100
<i>Reuss y. L.</i> Lag 1903.	1000	6	200, 4 à 150, 200	4	2000
<i>Schwarzburg-Rudolstadt.</i>	1000	5	160	5	1800
<i>Schwarzburg-Sondershausen.</i> Lag 1899.	1050	5	200, 150, 250, 200, 150	5	1950
<i>Lippe.</i> Lag 1891.	1000	4	150	5	1600
<i>Schaumburg-Lippe.</i> Lag 1899.					
I	850	5	100, 4 à 200	5	1750
II	1000	5	100, 4 à 200	5	1900
III	1200	5	100, 4 à 200	5	2100
<i>Waldeck.</i>	600—1200	4	100	5	1000—1600
<i>Hamburgslandsbygd.</i> Lag 1898.	1400—1500	5	300	3	2900—3000
III. Schweiz.					
(År 1900.)	Francs		Francs		Francs
Kantonen Zürich	1200	4	100	5	1600
» Aargau	1200	4	100	5	1600
» Basel	1800—2700	—	400—500	—	—
» Genève	2050	10	50	1	2550
» Pays du Vaud	1400	4	50	—	1600
» Neuenburg	1400	—	—	—	2200
» Schaffhausen	1600	6	50	5	1900
» Thurgau	1312	4	50	—	1512
» Appenzell	1550	—	—	—	1550

Medeltalet af löner vid folkskolorna (småskolorna inberäknade) i *hela* Schweiz var 1895: för lärare 1,611 francs, för lärarinnor 1,010 francs och för lärarpersonalen i sin helhet 1,409 francs.

IV. Frankrike.

Enligt lag af 1903 finnas följande fem löneklasser: 1,200, 1,500, 1,800, 2,000 och 2,200 francs. Kommunens lönetillskott därutöver: 100—800 francs, beroende på invånarantalet.

V. Nederländerna.

Minimilönen enligt lag: 700 gulden = 1,050 kronor.

År 1894 hade 1,064 lärare	700—800 gulden = 1,050—1,200 kronor.
852 »	800—1,000 » = 1,200—1,500 »
362 »	1,000—1,200 » = 1,500—1,800 »
296 »	1,200—1,500 » = 1,800—2,250 »
278 »	1,500—1,800 » = 2,250—2,700 »

152 lärare 1,800—2,000 gulden = 2,700—3,000 kronor.
 90 » mer än 2,000 » = mer än 3,000 »

VI. England.

Lönerna äro olika i olika skoldistrikt. De talrika annonserna af lediga lärarbefattningar visa, att lönerna för andra examinerade lärare än öfverlärare vanligen röra sig mellan följande siffror:

Lärare: grundlön 75—90 pounds = 1,350—1,620 kronor
 högsta lön 120—150 » = 2,160—2,700 »

	Grundlön	Ålderstillägg			Högsta lön
		Antal	Storlek	Antal år mellan tilläggen	
VII. Luxembourg.	Fr.		Fr.		Fr.
Orter med 1—2 skolor	900	6	100	5	1500
» » 3 »	900—1000	6	100	5	1500—1600
» » 4—6 »	1000—1200	6	100	5	1600—1800
» » flera än 6 skolor	1100—1600	6	100	5	1700—2200
	Kronen		Kronen		Kronen
VIII. Böhmen. Lag 1904.	1600	6	200	5	2800
IX. Ungarn.	1000	9	100	4	1900
	Dinar				Dinar
X. Serbien. Lag 1902.	1000	6	4 à 300, 2 à 400	—	3000
	Fr.		Fr.		Fr.
XI. Rumänien.	1000	4	200	5	1800

XII. Portugal.

Lönerna äro under de 8 första åren omkring 540—792 kronor,
 » » » » 7 följande » » 648—936 »
 » » » » alla de » » » 792—1,224 »

Därtill kommer omkring 10 kronor för hvarje barn i klassen. För en lärare, som har 40 barn, bli alltså lönegraderna 940—1,192 kronor, 1,048—1,336 kronor, 1,192—1,624 kronor.

XIII. Bulgarien. Lag 1899.

Löneklasser: 1,200, 1,500, 1,800 francs.

XIV. Bosnien och Herzegowina.

Grundlön 1,000 mark. Högsta lön 1,600 mark.

XV. Kroatien och Slavonien.

Lön i medeltal 574 gulden = 1,003 kronor.

XVI. Skottland.

Lön i medeltal 1,823 kronor.»

Ortmyndig-
heternas
yttranden.

Behovvet af
löneför-
bättring.

Af de hörda myndigheterna hafva alla med undantag af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län ansett en löneförbättring för folkskolans lärare och lärarinnor önskvärd och af behovvet påkallad samt fördenskull uttalat sig för, att en sådan löneförbättring nu bör vidtagas.

De skäl, som af dessa myndigheter till stöd för deras tillstyrkande af löneförbättring anförts, äro i allmänhet desamma som i centralstyrelsens framställning angifvits. Man finner sålunda framhållet: att under de senaste tjugu åren lefnadskostnaderna blifvit på alla områden högst väsentligt fördyrade; att i följd häraf äfven kostnaderna för folkskollärarnas utbildning ökats, hvilket för de flesta medförde en ökad skuldbörda vid inträdet på lärarbanan; att under samma tid krafvet på lärarkåren och dess utbildning stegrats; att, oaktadt det således ännu mer än förr vore för de enskilda lärarna erforderligt att genom fortsatta studier, deltagande i bildande kurser, resor och dylikt förkofra sig för sitt viktiga kall, det härför erforderliga ekonomiska underlaget i de flesta fall saknades; att i stället lärarna mer och mer måste söka skaffa sig biförtjänster, stundom inom områden, som hade föga samband med skolan, hvarigenom de lätt droges från sitt egentliga verksamhetsfält och miste hågen för skolarbetet; att det af dessa orsaker på sina ställen vore svårt att få några lärare alls, särskildt där skoldistriktet aflönade läraren endast med den fastställda minimilönen; samt att inom lärarkåren rådde ett på arbetet menligt inverkan missnöje med kårens ställning i ekonomiskt afseende, särskildt vid jämförelse med förhållandena inom många andra lefnadskall af jämförlig art.

Såsom belysande för ställningen inom lärarkåren på vissa håll i vårt land torde det tillåtas mig att framhålla en del af domkapitlets i Luleå utlåtande, däri domkapitlet yttrar:

Domkapitlet kände sig förpliktadt framhålla, att det sålunda fällda omdömet om behovvet af förhöjda löner åt folkskolans lärare gällde i särskild grad Norrland och enkannerligen Luleå stift, hvarest å ena sidan folkskolläraren esomoftast hade att vänta sig, förutom bekymmer för sin bärgning, de mödor och den försakelse, som tjänstgöringen i ett hårdt klimat å en isolerad ort medförde, och å den andra sidan folkskoleväsendet vore stadt i ett osedvanligt uppsving och förty kräfde ett väsentligen ökad antal lärarkrafter. Såsom bevis för riktigheten af sistnämnda påstående ville domkapitlet meddela, att icke mindre än 22 lärare vid stiftets nuvarande 192 folkskolor saknade vederbörlig kompetens, att därförutom till icke så få folkskolor lärare icke kunnat anskaffas, äfvensom att, med särskild hänsyn till det stora antalet mindre folkskolor — inalles 1,042 — af hvilka en stor del med det snaraste borde förändras till folkskolor, ända till omkring

300 folkskollärare eller folkskollärarinnor, utom dem som redan funnes, behöfde inom stiftet anställas, för att folkundervisningen därstädes måtte kunna någorlunda tillfredsställande ordnas. Då det, såsom förut antydts, icke låtit sig göra att förse ens de nu befintliga folkskolorna med lärarkrafter, kunde man lätt föreställa sig, huru svårt, för att icke säga omöjligt, det skulle vara och blifva att fylla de många nyinrättade platser, som alltjämt tillkomme. Ställningen i förevarande afseende vore förden skull ägnad att väcka allvarligt bekymmer, hvarför domkapitlet äfven ville, i likhet med de af domkapitlet hörda folkskoleinspektörerna, med synnerlig tillfredsställelse skänka sitt understöd åt det nu framträdande sträfvandet att åt folkskollärarna utverka så afsevärdt förbättrade löneförmåner, att folkskolans utveckling ej måtte äfventyras af brist på lärare.

Såsom jag redan nämnt, har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län ställt sig afvisande mot centralstyrelsens förevarande framställning. Nämda myndighet har, under erinran att en tillräckligt omfattande utredning icke blifvit i ärendet förebragt, förklarat sig vara tveksam i fråga om behofvet af den föreslagna löneförhöjningen och därvid framhållit, att det väl kunde vara sant, att det funnes fall, där synnerligast en manlig folkskollärare med familj kunde anses hafva svårt att draga sig fram med nuvarande löneförmåner, men att det å andra sidan ej borde förbises, att folkskollärarnas sysselsättning i skolan i regeln upptog alenast åtta af årets tolf månader. Att åstadkomma en fullt rättvis stadga i ämnet, gällande för hela riket, syntes Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande vara omöjligt, utan torde en reglering af löneförmåner inom de olika orterna kunna uppdragas åt länsmyndighet, i hvilket fall en begynnelselön, höjd till skäligen ansedda 900 kronor med nuvarande ålders-tillägg, bostads- och bränsleförmån, torde — såsom lämplig och fullt tillräcklig för åtminstone en folkskollärarinna — kunna förordas.

I detta sammanhang torde böra omnämnas, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län väl förklarat sig anse någon löneförbättring för folkskollärarkåren behöflig men icke närmare utvecklat sin ståndpunkt i förhållande till de föreliggande förslagen.

Af de myndigheter, hvilka tillstyrkt en löneförhöjning åt folkskolans lärare och lärarinnor, hafva nästan samtliga förordat den af centralstyrelsen gjorda framställningen om höjande af begynnelselönen till 900 kronor för såväl manliga som kvinnliga folkskollärare. Hvad därvid särskildt beträffar förslaget om begynnelselönen utgående med lika belopp för manliga och kvinnliga lärare, har hufvudsakligen framhållits, att samma arbete i regel borde betinga samma lön, äfvensom att den manliga och den kvinn-

*Begynnelse-
lönen.*

liga läraren vid inträdet i lärartjänsten i allmänhet måste anses hafva likartade lefnadsbehof och studieutgifter, samt att skillnad i begynnelselönen för lärare och lärarinnor tvifvelsutän skulle komma att föranleda många skoldistrikt att vid lediga platsers besättande föredraga lärarinnor framför lärare.

Några myndigheter hafva med afseende på begynnelselönen framkommit med särskilda förslag. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län och domkapitlet i Västerås hafva sålunda förordat begynnelselörens höjande till 900 kronor för lärare men till endast 800 kronor för lärarinna; domkapitlet i Kalmar har visserligen velat höja begynnelselönen för lärare till 900 kronor, men ansett, att lärarinnas begynnelselön bör kvarstå vid 700 kronor.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län har i detta hänseende anført: Det hade föreslagits, att då manliga och kvinnliga folkskollärare hade samma studier och samma kompetens, någon skillnad i afseende på ifrågavarande löneförhöjning mellan dem icke borde göras. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge däremot, att en dylik skillnad lämpligen borde äga rum, och att förhöjningen i manliga folkskollärares lön borde utgå med 200 kronor och för kvinnliga folkskollärare med endast 100 kronor. Ty äfven om de kvinnliga folkskollärarna genomgått samma kurs för sin utbildning som de manliga, vore deras arbetskraft dock i regel mindre än de manliga folkskollärarnas, hvilket förhållande tillika med den omständigheten, att de manliga folkskollärarna mestadels vore familjeförsörjare, under det att de kvinnliga folkskollärarna icke vore eller borde vara gifta, väl motiverade en högre löneförhöjning för manliga än för kvinnliga folkskollärare.

Domkapitlet i Kalmar framhåller, att med hänsyn till den åtskillnad, som enligt gällande löne- och pensionsreglering för rikets allmänna läroverk och seminarier vore bestämd mellan de vid samma undervisningsanstalter anställda manliga och kvinnliga lärarnas löne- och pensionsförhållanden, borde en motsvarande åtskillnad göras i fråga om folkskollärarnas och folkskollärarynnornas löne- och pensionsförhållanden.

Domkapitlet i Lund har funnit sig icke böra förorda någon höjning af begynnelselönen och yttrar till stöd härför: Då befaras kunde, att flera skoldistrikt, för hvilka utgifterna för skolväsendet under rådande förhållanden vore mycket betungande, skulle, om lärarnas grundlön redan nu höjdes, dels icke kunna inrätta nya folkskolor, där sådana behöfdes, afskaffa den så kallade afdelningsläsningen i de skolor, i hvilka den till förfång för undervisningen blifvit införd, förvandla flyttande till fasta folkskolor eller mindre folkskolor till egentliga folkskolor samt upprätta väl-

behöfliga småskolor, dels icke kunna bereda sin öfriga lärarpersonal någon förbättring i dess ställning, som förvisso vore beklagansvärd och i alla afseenden mycket svårare än den ordinarie folkskollärarens, torde en sådan förhöjning af lönen för de fem första åren af en folkskollärares ordinarie tjänstgöring tills vidare böra anstå. Ännu kunde ju folkskolans blifvande lärare utan nämnvärd kostnad förbereda sig för inträde vid seminarium, kunde vid ett sådant, under förutsättning af vanliga anlag, utan öfveranstängning på fyra år genomgå den föreskrifna kursen, hugnades under inhämtandet af densamma, när de vore mindre bemedlade, med ingalunda obetydligt understöd, vunne omedelbart efter aflagd afgangsexamen anställning vid folkskola samt blefve vid mycket unga år ordinarie lärare med sådana löneförmåner, att de under de fem första åren af sin ordinarie lärarverksamhet borde kunna, utan att behöfva underkasta sig någon obillig försakelse, till och med göra afbetalningar å den skuld, de ådragit sig under sin seminariekurs. Få vore dessutom icke de lärare och lärarinnor, som af vederbörande distrikt uppbure extra ersättning för undervisning i slöjd- eller fortsättningsskola eller för så kallad öfvertidsläsning. För öfrigt kunde med all sannolikhet påräknas, att många, om icke alla, bemedlade skoldistrikt skulle, helst om de sluppe att delta i utgifterna för ålderstilläggen till de ordinarie folkskollärarna, framdeles mer än hittills i sitt eget välförstådda intresse öka begynnelselönen med ganska stort belopp för de lärare, som befunes skickliga och nitiska i sitt kall.

Å andra sidan hafva några folkskoleinspektörer ansett, att begynnelselönen borde höjas till 1,000 kronor.

I fråga om centralstyrelsens framställning rörande förhöjning af de folkskolans lärare och lärarinnor tillkommande tre *ålderstilläggen* från 100 kronor till 200 kronor, hafva åsikterna hos de hörda myndigheterna varit mera delade.

*Ålders-
tilläggen.*

Ett betydande antal af myndigheterna, nämligen tio länsstyrelser, fem domkapitel, öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor samt 24 folkskoleinspektörer, hafva förordat ålderstilläggens höjande till det af centralstyrelsen begärda beloppet, därvid såsom skäl för ålderstilläggens utgående med lika belopp för såväl lärare som lärarinnor hufvudsakligen framhållits enahanda skäl som för samma begynnelselön för lärare och lärarinnor med tillägg: att lärarinnorna förr än lärarna blefve utslitna af skolarbetet och därför hade mindre utsikter att erhålla full pension; att lärarinnorna i anledning häraf borde beredas tillfälle att göra någon besparing; samt att lärarna mången gång kunde på grund af mannens starkare kropp-

konstitution, efter erhållen full pension, förskaffa sig åtskillig annan inkomst af arbete, hvilket däremot sällan vore fallet med lärarinnorna.

Många myndigheter, nämligen åtta länsstyrelser, sex domkapitel och 22 folkskoleinspektörer, hafva tillstyrkt en höjning af hvarterdera af de tre ålderstilläggen till 200 kronor endast beträffande lärarna, men däremot i fråga om lärarinnorna förordat bibehållandet af ålderstilläggens nuvarande belopp, därvid hufvudsakligen framhållits: att lärarna oftast hade icke blott sig själfva utan jämväl en större eller mindre familj att underhålla; att lärarnas lefnadsomkostnader härigenom i allmänhet blefve större än lärarinnornas, hvilka äfven i flera andra afseenden hade billigare lefnadsomkostnader än lärarna; att i en vanlig folkskola, där gossar och flickor samtidigt undervisades, en lärarinna i regel ej kunde stå ut med samma arbete som en lärare; att i de skoldistrikt, inom hvilka folkskolans lärarpersonal åtnjöte förhöjd aflöning, lärarinnornas lön allmänt bestämts till betydligt lägre belopp än lärarnas; att vid folkskoleseminarierna högre lön utginge till lärarna än till lärarinnorna; och att den kvinnliga arbetskraften äfven på de flesta andra verksamhetsområden vore billigare än den manliga.

Äfven andra förslag hafva beträffande ålderstilläggens belopp framkommit. Så har förordats: af domkapitlet i Skara fyra ålderstillägg å 150 kronor hvarterdera, af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jämtlands län fyra eller fem ålderstillägg å 100 kronor hvarterdera och af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands län fyra ålderstillägg hvarterdera till belopp af 150 kronor för lärare och 75 kronor för lärarinnor. När fyra ålderstillägg föreslagits, hafva dessa ansetts böra utgå efter 5, 10, 15 och 20 års oförvitlig tjänstgöring.

Domkapitlet i Lund, hvilket, såsom jag förut nämnt, icke förordar höjning af begynnelselönen, går däremot beträffande ålderstilläggen längre än centralstyrelsen, i det nämligen domkapitlet förordar fyra ålderstillägg hvarterdera å 200 kronor för lärare och 150 kronor för lärarinnor. Domkapitlet anför till stöd härför, bland annat, att de äldre manliga folkskollärarna, om de hade familj, redan nu behöfde löneförbättring och detta genom flera och högre ålderstillägg, än som hittills utgått, därest de icke skulle utsättas för svåra umbäranden eller för frestelsen att till förfång för sin lärarverksamhet bereda sig biförtjänster, samt åberopar löneförhållandena för adjunkter vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands och Jönköpings län hafva icke funnit tillräckliga skäl föreligga för någon ökning af ålderstilläggens belopp och hafva härför hufvudsakligen åberopat, att folkskol-

lärarna förutom kontant lön åtnjöte förmåner af bostad, bränsle och trädgårdsland, att folkskollärarna icke vore upptagna af arbetet i skolan mer än åtta månader om året, att de vore fria från afgifter till sin pensionering, samt att ett bifall till centralstyrelsens framställning skulle påkalla en alltför betydande ökning af statsutgifterna.

Såsom i centralstyrelsens förevarande framställning omförmäles, hafva ^{Statens bidrag till ålders- tilläggen.} åtskilliga kretsar af Sveriges allmänna folkskolläraryörening uttalat det önskemålet, att de föreslagna ålderstilläggen måtte helt och hållet utgå af statsmedel. Jämväl i denna fråga hafva de i ärendet hörda myndigheterna i allmänhet yttrat sig.

Samtliga domkapitel, som uttalat sig härutinnan, utom domkapitlet i Västerås, och halfva antalet länsstyrelser hafva hållit före, att i händelse af en förhöjning i ett eller annat afseende af de folkskolans lärarpersonal tillkommande ålderstilläggen desamma borde komma att utgå helt och hållet af statsmedel.

Såsom skäl härför hafva hufvudsakligen framhållits följande omständigheter: Kostnaderna för skolväsendet blefve härigenom mer rättvist fördelade mellan de olika kommunerna. Kommunerna skulle sakna anledning att vid lärartjänsts tillsättande af sparsamhetsskäl föredraga en yngre lärare framför en äldre samt, därest lärarinnorna finge mindre eller färre ålderstillägg än lärarna, en lärarinna framför en lärare. På landsbygden, där kommunerna redan nu i regel vore mycket betungade af utgifterna för skolväsendet, skulle ytterligare kommunala omkostnader för lärarnas aflöning mångenstädes alstra missnöje mot hela skolväsendet och utgöra hinder för vidare utvidgning af detsamma. — Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län tillstyrker ålderstilläggens utgående helt och hållet af statsmedel endast under förutsättning att kommunernas bidrag till begynnelselönen i någon mån höjes.

Sju länsstyrelser förorda dock bibehållandet af nuvarande bestämmelser rörande fördelningen af utgifterna för skolväsendet mellan staten och kommunerna, äfven om ålderstilläggen komma att höjas. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län yttrar i detta hänseende: Vål vore det sant, att utgifterna för folkskoleväsendet vore en stor börda för kommunerna, men detta förhållande torde ej i och för sig utgöra en berättigad anledning att kasta denna börda i än högre grad på staten, då ju omsorgen om folkskoleväsendet vore en kommunens uppgift. Härtill komme, att, om staten ensam skulle vidkännas alla utgifterna för ålderstilläggen, kommunernas nuvarande utgifter för skolväsendet skulle i vissa fall minskas. Så till exempel bidroge staten nu till aflöning af en skollärare, som uppnått

tre ålderstillägg, med 666 kronor 67 öre och kommunen med 333 kronor 33 öre, under det att, därest det nu föreslagna löneregleringsförslaget bifölles och staten sålunda skulle ensam betala alla ålderstilläggen, kommunens bidrag till en folkskollärare, som uppnått alla tre ålderstilläggen, endast komme att uppgå till 300 kronor.

Andra förslag hafva afgifvits af: domkapitlet i Västerås, som förordar åläggande för skoldistriktet att med 400 kronor för hvarje ordinarie lärarplats bidraga till lärarnas aflöning, skoldistriktet dock obetaget att genom särskilda lönetillskott öka lärarnas och lärarinnornas löner utöfver de fastställda beloppen; af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län, som hemställer, att ålderstilläggen måtte utgå med lika bidrag af staten och af vederbörande kommuner, samt af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gottlands län, som anser lämpligt och rättvist, att statsbidragen komme att utgå efter samma grunder som hittills i afseende på det första ålderstillägget, men att staten ensam vidkändes utgiften för de båda andra ålderstilläggen.

*Särskilda
önskemål.*

Slutligen vill jag i korthet omnämna några önskemål, som framdragits i sammanhang med frågan om förbättrande af folkskollärarkårens ekonomiska förhållanden.

Några myndigheter hafva såsom förutsättning för bifall till en dylik löneförbättring förordat meddelandet af föreskrift, att lärarpersonalen icke finge innehafva sådan allmän tjänst eller enskildt uppdrag eller öfva näringsfång, som vederbörande myndighet — domkapitel eller folkskoleinspektör — funne vara för tjänsten menligt.

Tillika har framhållits af några myndigheter, att åt länsmyndigheterna borde inrymmas viss befogenhet att för särskilda dyrare orter och för viss tid med afseende på minimilönen bestämma högre löneförmåner äfvensom att gifva föreskrifter beträffande omfattningen af de mer godtyckligt bestämda ersättningsbeloppen för naturaprestationer.

Vidare har framhållits, att pensionsberättigad lärare eller lärarinna ej borde få i tjänsten bibehållas, så framt icke vederbörande domkapitel på skolrådets hemställan kunde för vissa fall och för bestämd kortare tid finna med skolans fördel förenligt att härifrån medgifva undantag.

Slutligen har uttalats, att i sammanhang med en löneförbättring för den ordinarie folkskollärarpersonalen äfven borde vidtagas en höjning af aflöningen för extra ordinarie, examinerade folkskollärare och vikarier för sjuka folkskollärare äfvensom för småskollärare.

Direktionens öfver folkskollärarnas pensionsinrättning utlåtande torde

jag lämpligen böra redogöra för, sedan jag först för egen del uttalat mig beträffande den ifrågasatta löneförbättringen.

Behovvet af en löneförbättring för Sveriges folkskollärare är såväl i centralstyrelsens framställning som i de däröfver afgifna utlåtandena så enhälligt vitsordadt och så till fullo uppvisadt, att något väsentligt därutöfver icke synes mig vara att tillägga. Visserligen hafva i en del yttranden olika meningar uttalats, men dessa hafva icke rört hufvudsaken, eller behovvet af en löneförbättring, utan endast sättet för detta behofs afhjälpande. Om man bortser från frågan om storleken af lärarinnornas ålderstillägg, hafva de skiljaktiga åsikterna i allmänhet allenast gällt mindre viktiga detaljer.

Departementschefens yttrande.

Behovvet af löneförbättring.

Tid efter annan hafva visserligen folkskollärarna vunnit i någon mån förbättrade lönevillkor, men de nuvarande lönerna kunna ändock icke anses tillräckliga att, under de numera i alla afseenden såväl på landet som i städerna högt uppdrifna lefnadskostnaderna, bereda en lärare erforderliga medel till hans nödtorftiga uppehälle.

För en barnalärare, hvilken har till sin hufvudsakligaste uppgift att väcka ett levande intresse för bildning och andlig förkofran samt att genom ord och personligt föredöme ingifva ungdomen verksamhetslust och arbetsglädje, måste det anses i högsta grad angeläget, att han under den dagliga utöfningen af detta sitt kall icke känner sig nedtyngd af ekonomiska bekymmer, hvilka måste förminska hans spänstighet och betaga honom lugnet i hans arbete.

Beträffande omfånget af den ifrågasatta löneförbättringen skulle jag gifvetvis helst önskat, att jag nu kunnat tillstyrka Eders Kungl. Maj:ts framläggandet för Riksdagen af ett förslag i fullständig öfverensstämmelse med hvad som blifvit af centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening begärdt och af många bland de hörda myndigheterna understödt. Finansiella skäl, för hvilka en hvar måste böja sig, göra emellertid sådant omöjligt, och jag har därför nödgats stanna vid förordandet af ett förslag, som ej äger samma räckvidd, men hvars förverkligande likväl, såsom jag vågar hoppas, skall i rätt afsevärd grad lätta folkskollärarkårens bekymmer för den dagliga utkomsten.

Detta förslag berör, ehuru i olika grad, båda de delar, hvaraf den kontanta aflöningen utgöres, nämligen begynnelselönen och ålderstilläggen, samt därjämte äfven det förhållande, hvori stat och kommun lämpligen böra deltaga i utgifterna för lön och ålderstillägg.

Begynnelse
lönen.

I fråga om *begynnelselönen* instämmer jag till fullo med det ojämförligt största antalet af de myndigheter, som yttrat sig, och som yrkat dess höjande från 700 kronor till 900 kronor. På de skäl, som af centralstyrelsen och de hörda myndigheterna anförts, anser jag nämnda begynnelselön vara ett minimum för såväl manliga som kvinnliga lärare, och detta särskildt med hänsyn därtill att, såsom jag längre fram skall närmare utveckla, med löneförhöjningen enligt min mening bör förbindas skyldighet för läraren att själf bidra till sin pensionering med en årlig afgift, motsvarande $2\frac{1}{2}$ procent af den lagstadgade slutlönen.

Mot förslaget kan den invändningen framställas, att aflöningsförhållandena inom alla andra verksamhetsområden ordnats med hänsyn till den erfarenheten, att manlig arbetskraft till följd af i regel drygare lefnadskostnader icke står att erhålla på samma villkor som kvinnlig, att lönerna för män därför vanligen måst sättas afsevärdt högre än lönerna för kvinnor, samt att intet särskildt skäl blifvit uppvisadt, hvarför just i fråga om folkskolan en motsatt princip skulle göras gällande. Endast för ett par år tillbaka fastställde Riksdagen med afseende å såväl statens samskolor som folkskoleseminarierna och dessas öfningskolor olika lönebelopp för lärare och lärarinnor, och samma skillnad har i allmänhet gjorts af de kommuner, hvilka på grund af högre lefnadskostnader sett sig föranlåtna att höja lönerna utöfver det i lag föreskrifna minimum.

Hvilken betydelse man än må tillmäta de skäl, som sålunda kunna anföras för olikhet i aflöningsbelopp mellan lärare och lärarinnor, måste säkerligen en hvar dock erkänna, att dessa skäl icke äga fullt samma giltighet för begynnelselönen som för ålderstilläggen. Under de första fem tjänståren torde läraren i allmänhet vara ogift, och han är då ej familjeförsörjare i annan mening, än äfven lärarinnan ofta är det, nämligen såsom stöd och hjälp för ålderstigna och behöfvande föräldrar eller oförsörjda syskon o. s. v. Under dessa fem år lära lefnadskostnaderna därför icke med nödvändighet behöfva ställa sig så synnerligen mycket högre för lärare än för lärarinnor. Seminariekursen har för båda haft samma längd, och om den, hvad lärarna angår, i många fall föregåtts af en längre eller kortare utbildning vid andra undervisningsanstalter, så gäller detsamma i minst lika hög grad om lärarinnorna, hvadan det torde kunna antagas, att om än de studier, som afläggandet af seminarieexamen betingat, måhända i allmänhet för lärarinnan medfört något mindre skuldbörda att förränta och afbetala än för läraren, så kan dock skillnaden i detta hänseende näppe- ligen vara så betydande, att den ovillkorligen kräfver fastställandet af olika begynnelselön.

Härtill kommer ännu en omständighet, hvars afgörande betydelse

såväl i centralstyrelsens skrivelse som af flera myndigheter starkt framhållits. För närvarande bidrager kommunen till läraraflöningarna med en tredjedel af dessas belopp, och någon ändring i detta förhållande har jag, hvad själfva begynnelselönen vidkommer, af flera skäl icke ansett lämpligt att ifrågasätta. Om nu olika begynnelselöner bestämdes för lärare och lärarinnor, skulle anställandet af en lärare blifva för kommunen dyrare än anställandet af en lärarinna, hvaraf helt säkert skulle följa, att en mängd kommuner frestades att enbart af ekonomiska skäl anställa lärarinnor äfven å platser, där förhållandena äro sådana, att användandet af manlig lärarkraft uppenbarligen vore af behovet påkalladt. Under frågans föregående behandling hafva särskildt från lärarinnornas sida olägenheterna häraf blifvit med synnerligen stor styrka framhållna. Visserligen torde man kunna förmoda, att erfarenheten förr eller senare skulle lära kommunerna, att den ekonomiska synpunkten icke får vara den i främsta rummet bestämmande, då det gäller att afgöra, huruvida en viss lärartjänst bör besättas med manlig eller kvinnlig innehafvare. Men i händelse de af staten fastslagna lönebestämmelserna skulle blifva sådana, att det för kommunen ställde sig afsevärdt billigare att använda lärarinnor än lärare, vore det ändock att förvänta, att den ekonomiska synpunkten under lång tid framåt blefve den på många håll förhärskande.

På grund af hvad sålunda anförts håller jag före, att den lagstadgade begynnelselönen fortfarande liksom hittills bör sättas till samma belopp för lärare som för lärarinna, och detta ehuru jag ingalunda förbiser, att lärare i olikhet med lärarinna är lagligen förpliktad att ingå som delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa och till denna erlægga årlig afgift, hvilket medför, att läraren af sin begynnelselön i själfva verket får behålla afsevärdt mindre än lärarinnan af sin.

I viss mån annorlunda ställer sig onekligen frågan om *ålderstilläggen*. För sin tillkomst hafva dessa, såsom känt är, hufvudsakligen att tacka den erfarenheten, att med stigande ålder en tjänsteman i allmänhet intill en viss gräns får ökade existensbehof samt på grund häraf kräfver och måste kräfva ökade existensmedel. Ehuru äfven den tanken härvid till någon del medverkat, att den med åren ökade skickligheten måste bidra att göra själfva arbetet mer värdefullt, är systemet med ålderstillägg framför allt byggdt på den principen, att olika lefnadsbehof måste tillgodoses genom olika lönebelopp.

Äfven hvad folkskolan beträffar har länge varit yrkad, att ålderstilläggen borde sättas högre för lärare än för lärarinnor. De skäl, som

*Ålderstillägg.
gen.*

härfor blifvit anförda, äro ock sådana, att man vid omsorgsfullt öfvervägande har svårt att förneka deras berättigande. Visserligen hafva lärare och lärarinnor genomgått ungefär samma utbildning och få i allmänhet äfven uträtta ungefär samma arbete. Billigt är ock, att de härfor åtnjuta godtgörelse af ungefär samma värde. Men som erfarenheten noggsamt visar, äger samma lönebelopp allt efter omständigheterna ganska olika värde, enär somliga därför kunna erhålla större förmåner, andra åter mindre. Hvad rättvisans bud kräfver, är icke, att lärare och lärarinnor för lika arbete godtgöras med lika lönesumma, men väl, att de med hänsyn till sina lefnadsvillkor blifva *lika förmånligt ställda*. Frågar man sig nu, huruvida under rådande kulturförhållanden ett visst lönebelopp kan förskaffa en lärare samma ställning med afseende å den dagliga utkomsten som en lärarinna, läser svaret svårligen kunna blifva jakande. Under den allra första tjänstetiden torde, såsom jag förut nämnt, skillnaden dem emellan i möjligheten att med lika lön lika väl tillgodose sina lefnadsbehof icke vara så särdeles stor. Men enär läraren sedermera i regel blir familjeförsörjare i detta ords egentliga mening, blir skillnaden mellan honom och lärarinnan i detta afseende med åren allt större. Uppmärksammas bör äfven, att, medan tillgången på lärarinnor är jämförelsevis riklig, har tillströmningen till folkskolan af manlig arbetskraft länge varit synnerligen knapp, och rådes ej snar bot på detta missförhållande, måste det inom kort blifva alldeles omöjligt att få den manliga lärarkåren så rekryterad, som omsorgen om vår folkundervisnings framtid oundgängligen kräfver. Äfven om lärarinnornas ålderstillägg af finansiella skäl måste tills vidare stanna vid sin nuvarande storlek, är det därför enligt min öfvertygelse af rättvisa och billighet påkalladt samt för folkskolans egen skull rent af nödvändigt, att lärarnas ålderstillägg blifva åtminstone i någon mån höjda öfver sitt nuvarande belopp. Ingen med förhållandena förtrogen läser kunna förneka, att de skäl för löneförbättring, som anförts af centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening samt flertalet af de hörda myndigheterna, hafva sin fulla giltighet i fråga om lärare med familj. Dessa kunna med nu stadgade löner svårligen utan hvarjehanda extra arbeten och bisysslor bereda sig och de sina en någorlunda anständig bärning samt äro därför i högst betänkelig grad utsatta för faran att under den dagliga oron för utkomsten få sitt intresse förslappadt och sin arbetskraft undergräfd.

Hvad storleken af förhöjningen beträffar, skulle jag velat föreslå, att lärarnas ålderstillägg måtte bestämmas till 200 kronor i hvarje lönegrad. Men med hänsyn till de stora belopp från statens eller kommunernas sida, som komme att fordras härfor, och med hänsyn därtill, att anspråkens begränsning bör öka utsikterna för deras tillmötesgående, har jag ansett

mig böra stanna vid att föreslå ifrågavarande ålderstillägg till 150 kronor i hvarje lönegrad.

Med bibehållande af ålderstilläggens antal vid tre, liksom hittills utgående efter fem, tio och femton års oförvitlig tjänstgöring såsom ordinarie, skulle lönerna i de olika lönegraderna alltså blifva:

för lärare	900, 1,050, 1,200, 1,350 kronor,
» lärarinna	900, 1,000, 1,100, 1,200 »

Om emellertid sålunda en skillnad uppkommer mellan lärarnas och lärarinnornas ålderstillägg samt skillnaden mellan lärarnas lägsta och högsta lönegrad tillika göres större, än den för närvarande är, träder en ofta förut behandlad fråga i förgrunden, nämligen angående sättet för ålderstilläggens *fördelning* mellan staten och kommunen. Hittills har det alltjämt varit bestämdt, att staten skall bidra till lärarnas lagbestämda löner med två tredjedelar i fråga om såväl begynnelselönen som ålderstilläggen. Jag föreslår nu visserligen, att förhållandet mellan statens och kommunens andelar uti begynnelselönen bibehålles, men anser däremot, att *staten bör helt och hållet öfvertaga ålderstilläggen*.

*Statens
bidrag till
ålders-
tilläggen.*

Härför talar först och främst, att i annat fall kommunerna skulle, såsom jag förut haft anledning framhålla, af ekonomiska skäl ofta förändas dels att antaga en lärarinna framför en lärare, äfven om platsen skulle kräfvat en manlig lärarkraft, dels ock att föredraga en yngre lärare framför en äldre, äfven om den senare vore lämpligare. Hittills har denna olägenhet icke framträdt i synnerligen hög grad, beroende därpå att skillnaden mellan lönerna i de olika lönegraderna varit jämförelsevis liten, samt att anställandet af lärarinna endast genom den något lägre kostnaden för bostad blifvit för kommunen billigare än anställandet af lärare. Men om, med bibehållande af kommunernas skyldighet att fortfarande bidra till ålderstilläggen, dessa skulle för lärarna höjas från 100 kronor till 150 kronor, erhöles olikheterna mellan lärarnas lönegrader samt mellan lärarnas och lärarinnornas löner otvifvelaktigt en stor ekonomisk betydelse för kommunerna, och de högre lönerna komme då att i de fattigare kommunerna blifva ganska betungande. Statens öfvertagande af ålderstilläggen skulle vidare vara fördelaktigt för kommunerna i det afseendet, att deras skolbudget därigenom blefve befriad från den växling, som alltid måste följa af deras delaktighet i de olika ålderstilläggen. För hvarje lärartjänst komme kommunen efter ifrågavarande förändring att hvarje år få bidra med samma belopp, eller 300 kronor, utgörande en tredjedel af den lagstadgade begynnelselönen. Visserligen skulle de kommuner, som nu hafva en lärare i

fjärde lönegraden med en lön af 1,000 kronor, de tre ålderstilläggen inberäknade, erhålla en minskning från sin nuvarande andel, 333 kronor 33 öre, till 300 kronor, d. v. s. med 33 kronor 33 öre. Detta kommer dock att motvägas däraf, att höjningen af begynnelselönen från 700 kronor till 900 kronor föranledde en höjning af kommunens andel med 66 kronor 67 öre i lägsta lönegraden och 33 kronor 33 öre i den andra, under det att i tredje lönegraden kommunens andel enligt nya ordningen blefve lika som enligt den nuvarande. För en trettioårig tjänstetid, d. v. s. intill lärarens inträdande i pensionsrätt, komme ökningen i utgifter för de tio första åren dock att blifva lika med minskningen i utgifter under de femton sista åren. På grund af lärarens afgang före pensionsåldern komme dock kommunerna att samfäldt orsakas en, ehuru tämligen obetydlig, ökning i utgifterna för lärarnas aflöning. Beräknas ställningen efter det lärarantal, som förefanns i de olika lönegraderna vid 1904 års början, eller 1,479 i första, 1,091 i andra, 976 i tredje och 3,257 i fjärde lönegraden, skulle den nya anordningen orsaka rikets samtliga skoldistrikt en ökad utgift för lärarnas aflöning af 26,400 kronor årligen, eller i medeltal endast 11 kronor för hvarje skoldistrikt.

Skulle däremot kommunerna enligt nuvarande proportion deltaga såväl i de föreslagna ålderstilläggen som i begynnelselönen, komme deras utgifter för lärarnas aflöning att högst väsentligt ökas, nämligen utöfver nyssnämnda belopp med 588,417 kronor. Men säkerligen torde det under nuvarande förhållanden icke vara tillrådligt att i så hög grad stegra kommunernas utgifter för folkskolan, då detta i många fall skulle verka hämmande på densammas fortsatta utveckling. Jag vill anmärka, att jag vid nu angifna kostnadsberäkningar endast tagit i betraktande kostnaderna för den till lärarpersonalen utgående aflöningen och ej till de ökade utgifter, som i form af större pensionsafgifter genom löneförbättringen tillskyndas kommunerna. Till dessa senare skall jag längre fram återkomma. Jag vill dock redan här framhålla, att den icke obetydliga ökning i kommunernas årliga utgifter, som orsakas af de högre pensionsafgifterna, utgör ett ytterligare skäl för, att ålderstilläggen skola helt och hållet utgå af statsmedel.

*Särskilda
önskemål.*

Några af de hörda myndigheterna hafva föreslagit, att såsom villkor för att få komma i åtnjutande af de förhöjda aflöningsförmånerna skulle stadgas, att lärare icke finge innehafva sådan allmän tjänst eller enskildt uppdrag eller utöfva sådant näringsfång, som vederbörande myndighet — domkapitel eller folkskoleinspektör — funne vara menligt för lärartjänsten

Härmed kan naturligtvis icke afses sådant extra arbete, som består uti undervisning i fortsättningsskola eller slöjd, och ej heller åtagande af sådana tjänster, vare sig såsom präst eller såsom organist eller klockare, hvilka enligt nu gällande särskilda föreskrifter kunna förenas med folkskollärartjänst. Hvad öfriga bisysslor beträffar, är att märka, att äfven utan uppställande af dylikt villkor en lärare torde kunna förhindras att åtaga sig sådan verksamhet i den omfattning, att undervisningen i skolan försummas, i det att, därest han gör detta, vederbörande skolråd kan med tillämpning af 32 § i gällande folkskolestadga tilldela honom varning och, om varningen visar sig fruktlös, skilja honom från lärartjänsten. Den ifrågasatta pröfningen skulle dessutom helt säkert komma att vålla vederbörande myndigheter — vare sig det blefve domkapitlen eller folkskoleinspektörerna — ej ringa arbete och svårigheter.

De i vissa utlåtanden framkastade förslagen, att länsstyrelserna skulle tillerkännas befogenhet att utöfver en viss lagstadgad minimilön höja aflöningen efter hvad förhållandena i de olika orterna kräfde och att bestämma med hvilket belopp ersättning för naturaförmåner skulle utgå, kan jag icke biträda. Rörande de förslag i fråga om skyldighet för lärare och lärarinnor att vid uppnådd pensionsålder afgå från tjänsten, hvilka under ärendets behandling framkommit, skall jag senare något närmare yttra mig.

Slutligen har af några folkskoleinspektörer uti deras yttranden i ärendet uttalats, att en löneförbättring för de ordinarie folkskollärarna borde åtföljas af en höjning af aflöningen såväl för extra ordinarie, examinerade folkskollärare och vikarier för folkskollärare, hvilka erhållit tjänstledighet på grund af sjukdom, som ock för småskollärare.

Hvad först beträffar aflöningen för extra ordinarie, examinerade folkskollärare, är att märka, att, ehuru den för statsbidrags erhållande stadgade minimilönen utgör endast 600 kronor, statsbidrag dock får utgå med två tredjedelar af hela aflöningen, äfven om densamma höjes till ordinarie folkskollärares begynnelselön. Någon förändring af nu gällande föreskrifter beträffande dessa lärare anser jag därför icke med nödvändighet böra ske i detta sammanhang.

Frågan om en höjning af det föreskrifna minimiarfvodet, 600 kronor, åt vikarier för folkskollärare, som erhållit tjänstledighet på grund af sjukdom, synes mig ej heller böra nu upptagas till pröfning, helst denna fråga först bör blifva föremål för särskild utredning, som ännu icke föreligger. Man torde dock kunna förutsätta, att en framställning om höjande af vikariearfvodet måste inom närmaste framtiden göras hos Riksdagen. Då

den tjänstledige läraren enligt gällande föreskrifter är skyldig att såsom bidrag till vikariens aflöning af sin lön afstå ett belopp, motsvarande en fjärdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, torde dock försiktigheten bjuda att, i likhet med hvad som skedde vid den år 1904 beslutade löne-regleringen för småskollärarynnorna, redan nu i sammanhang med löne-reglering för den ordinarie folkskollärarynnpersonalen meddela föreskrift därom, att den på grund af sjukdom tjänstledige läraren skall vara skyldig att på nyssnämnda sätt bidra till vikariens aflöning, äfven om dennes kontanta minimiaflöning framdeles kommer att ökas, på det att icke något anspråk på löneförhöjning må i framtiden kunna grundas på en sådan ökning af vikariens lagstadgade minimiarfvode och därmed följande ökning af det belopp, som den tjänstledige läraren bör vid tjänstledighet afstå till vikarie.

Beträffande småskollärarynnorna har jag redan omnämnt, att löne-reglering för dem skett så sent som vid 1904 års Riksdag. Med hänsyn härtill anser jag icke heller denna fråga nu böra bli föremål för behandling. Jag vill dock framhålla att, om också småskollärarynnornas ekonomiska ställning genom 1904 års Riksdags beslut blifvit förbättrad, densamma likväl fortfarande måste anses bekymmersam; och det föreligger sålunda skäl att verkställa utredning, huruvida icke en ytterligare förhöjning af deras aflöning kan och bör åstadkommas.

I detta sammanhang vill jag äfven erinra, att frågan om aflöningen åt lärare vid högre folkskolor, i enlighet med Riksdagens i underdånig skrifvelse den 27 april 1905 därom gjorda anhållan, för närvarande är föremål för utredning och torde, som jag hoppas, kunna föreläggas nästkommande års Riksdag.

*Erforderlig
ökning af
statsanslaget.*

Hvad härefter beträffar den ökning i statsutgifter, som genomförandet af den utaf mig nu föreslagna löne-regleringen skulle medföra i form af ökad bidrag till lärarpersonalens aflöning, så erfordras för att kunna beräkna denna att äga kännedom om antalet ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolorna samt huru dessa äro fördelade i de olika lönegraderna. I detta afseende föreligga icke uppgifter för senare tid än början af år 1904. Med användning af dessa uppgifter ställer sig beräkningen sålunda:

Till höjning af begynnelselönen från 700 kronor till 900 kronor fordras:

för 4,761 lärare à 200 kr. 952,200 kr.

» 2,042 lärarinnor à 200 kr. 408,400 »

Summa 1,360,600 kr.,

hvaraf $\frac{2}{3}$ komma på staten med 907,067 kr.

Till ålderstillägg fordras:

för 667 lärare i andra lönegraden à 150 kr. ... 100,050 kr.

» 638 » i tredje » à 300 » ... 191,400 »

» 2,578 » i fjärde » à 450 » ... 1,160,100 »

Summa 1,451,550 kr.,

hvarifrån afgår statens nuvarande andel .. 645,133 » 806,417 »

för 424 lärarinnor i andra lönegraden à 100 kr. ... 42,400 kr.

» 338 » i tredje » à 200 » ... 67,600 »

» 679 » i fjärde » à 300 » ... 203,700 »

Summa 313,700 kr.,

hvarifrån afgår statens nuvarande andel 209,133 » 104,567 »

Summa kronor 1,818,051 kr.

Den af mig tillstyrkta löneregleringen skulle således kräfva en ökad statsutgift af 1,818,051 kronor, med hvilket belopp det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor fördens skull borde höjas. Detta förslagsanslag, som för år 1904 var i riksstaten upptaget till ett belopp af 5,250,000 kronor, blef af samma års Riksdag i sammanhang med den då beslutade löneregleringen för småskollärarinnorna höjdt till dess nuvarande belopp 6,350,000 kronor, eller med 1,100,000 kronor. Af sistnämnda belopp beräknades 300,000 kronor vara erforderliga för löneregleringen. Höjningen med återstående beloppet, 800,000 kronor, vidtogs i anledning därpå, att ifrågavarande anslag under en följd af år öfverskridits med betydande belopp, under år 1902 med 852,730 kronor 27 öre. Under åren 1903 och 1904 har emellertid anslaget öfverskridits med ännu betydligare summor, eller med respektive 987,281 kronor 12 öre och 1,148,446 kronor 68 öre. För år 1905 torde därför kunna beräknas en brist i anslaget af åtminstone 350,000 kronor. Med hänsyn härtill synes mig ifrågavarande anslag nu böra ökas med 2,150,000 kronor, hvaraf 350,000 kronor för fyllande af denna brist samt 1,800,000 kronor för löneregleringen, eller till 8,500,000 kronor.

*Pensions-
frågan.*

Såsom centralstyrelsen i sin underdåniga framställning påpekat, kommer en löneroglering för den ordinarie folkskolläroarpersonalen att medföra vissa ändringar beträffande pensionen. Centralstyrelsen yttrar härutinnan, att styrelsen funne sig endast i förbigående behöfva påpeka detta, viss att Eders Kungl. Maj:t skulle vidtaga de åtgärder, som påkallades, för att den nuvarande proportionen mellan lön och pension åtminstone icke måtte försämräs.

I nu gällande reglemente för folkskolläroarnas pensionsinrättning stadgas bland annat: att skoldistrikt är förbundet att för hvar och en af där befintliga ordinarie folkskolläroartjänster ingå i pensionsinrättningen efter det högsta lönebelopp, hvaraf lärare på grund af tjänstålder enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande; att pensionsafgift, som erlägges endast af skoldistrikt, skall utgå med 5 procent af delaktighetsbeloppet; att hel pension utgår med 75 procent af delaktighetsbeloppet och afkortad pension med vissa procent af hel pension; att rätt till hel pension tillkommer hvarje pensionsberättigad folkskolläroare, då han eller hon uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjänstår, af hvilka minst 20 såsom ordinarie; att folkskolläroare, som genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare sköta sin tjänst, äger att äfven dessförinnan erhålla hel eller viss afkortad pension, därest lefnads- och tjänståren sammanräknade utgöra 85 och minst 10 af tjänståren äro ordinarie; samt att, därest pension skulle blifva tillagd folkskolläroare, innan skoldistrikt för den lön, efter hvilken delaktighet i pensionsinrättningen med afseende å hans tjänst innehafves, erlagt så många årsafgifter, som motsvara de ordinarie tjänstår, skolläroaren för erhållande af pension måste äga, skoldistriktet är förbundet att gälda beloppet af de bristande årens afgifter, dock efter afräkning af det belopp, som för en lägre lön under högst lika många år möjligen kan vara erlagdt.

Då delaktighetsbeloppet nu är 1,000 kronor men enligt den af mig föreslagna lönerogleringen skulle ökas till 1,350 kronor för läroartjänst och 1,200 kronor för läroarinnetjänst, komma, med bibehållande af nu gällande pensionsbestämmelser, hel pension och skoldistrikts pensionsafgift att ökas på följande sätt:

	Nu	Enligt den föreslagna lö- nerogleringen
Hel pension för lärare	750: —	1,013: —
» » » läroarinna	750: —	900: —
Pensionsafgift för läroartjänst	50: —	67: 50
» » » läroarinnetjänst	50: —	60: —

Då vid 1904 års början antalet af den i tjänst varande ordinarie folkskollärarpersonalen var 6,803, däraf 4,761 lärare och 2,042 lärarinnor, samt antalet tjänster, för hvilka skoldistriktet voro delaktiga i pensionsinrättningen, utgjorde 7,191, komma, med antagande att de vakanta 388 tjänsterna blifvit besatta med lärare eller lärarinnor i proportion efter de i tjänst varande delägarnas fördelning i lärare och lärarinnor, och således med 272 lärare och 116 lärarinnor, skoldistriktets ökade utgifter för årliga pensionsafgifter att blifva

för 5,033 lärartjänster efter 17 kronor 50 öre.....	kronor	88,077: 50
» 2,158 lärarinnetjänster efter 10 kronor	»	21,580: —
		<hr/>
eller tillsammans kronor		109,657: 50

Härtill komma de retroaktivafgifter, som skoldistriktet enligt förut berörda bestämmelse i reglementet för pensionsinrättningen måste erlagga, när pensioner efter de förhöjda delaktighetsbeloppen tilläggas lärare, innan skoldistriktet för de förhöjda lönerna erlagt så många årsafgifter, som motsvara det för pensions erhållande föreskrifna antalet ordinarie tjänstår.

Jämväl ifrågavarande lärarpersonals ställning till folkskollärarnas änke- och pupillkassa beröres genom den af mig föreslagna löneregleringen. I det för nämnda kassa gällande reglementet är föreskrifvet bland annat: att skyldighet att vara delägare i kassan åligger hvarje folkskollärare, som blifver ordinarie innehafvare af tjänst, för hvilken vederbörande skoldistrikt i afseende å delägarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning; att folkskollärarinna, som befordras till ordinarie tjänst, äger rättighet att såsom delägare inträda i kassan; att delägare är skyldig att till kassan årligen betala pensionsafgift, hvilken utgöres af folkskollärare med $3\frac{1}{3}$ procent och af folkskollärarinna med $1\frac{2}{3}$ procent af den lön, för hvilken skoldistrikt i afseende å delägarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning, samt af manlig pensionstagare i nämnda inrättning med $2\frac{1}{2}$ procent och af kvinnlig pensionstagare med $1\frac{1}{4}$ procent af den lön, hvar efter hans eller hennes pension i samma pensionsinrättning beräknas; samt att, därest delägare i kassan efterlämnar änka men icke barn, det tillkommer henne i pension 20 procent af den lön, för hvilken vederbörande skoldistrikt i afseende å delägarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning, och att, om delägare efterlämnat, förutom änka, ett eller flera pensionsberättigade barn, berörda pension varder förhöjd med 50 procent.

Med bibehållande af nämnda bestämmelser i reglementet komma vid genomförande af den af mig föreslagna lönerregleringen pensioner och pensionsavgifter att ökas på följande sätt:

	Nu	Enligt den föreslagna lönerregleringen
Pension för änka	200: —	270: —
» » » och barn	300: —	405: —
Pensionsavgift för lärare	33: 33	45: —
» » lärarinna	16: 67	20: —
» » manlig pensionstagare	25: —	33: 75
» » kvinnlig »	12: 50	15: —

Såsom jag nyss nämnt, uttalar centralstyrelsen i sin förevarande framställning icke någon annan åsikt i pensionsfrågan, än att den nuvarande proportionen mellan lön och pension åtminstone icke bör försämras. I ortmyndigheternas i ärendet afgifna yttranden förekomma ej heller andra uttalanden härutinnan än de förslag beträffande skyldighet att vid uppnådd pensionsålder afgå från tjänsten, som jag redan vidrört. Det torde emellertid vara allmänt erkänt, att de nuvarande pensionerna, 750 kronor för delägare i pensionsinrättningen samt 200 kronor för folkskollärares änka, icke motsvara behofven. Lika uppenbart synes mig vara, att den förhöjning af pensionsbeloppen, som med bibehållande af den nuvarande proportionen mellan lön och pension blir en följd af genomförandet af den nu tillstyrkta lönerregleringen, är synnerligen måttlig. Detta framgår bland annat vid en jämförelse med de pensioner, som enligt 1905 års Riksdags beslut och det af Eders Kungl. Maj:t den 30 augusti samma år fastställda reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt skola utgå till döfstumlärarpersonalen. Under det att pensionen för manlig folkskollärare skulle blifva 1,013 kronor, är pensionen för manlig döfstumlärare fastställd till minst 1,200 kronor och kan genom höjning af delaktighetsbeloppet uppgå till 1,500 kronor. Pensionen för folkskollärlarinna blir visserligen densamma som minimipensionen för döfstumlärlarinna, eller 900 kronor, men åt den senare kan genom höjning af delaktighetsbeloppet beredas en pension af 1,200 kronor. Jag skulle därför gärna velat föreslå en större förhöjning af pensionerna för folkskollärarkåren än till 1,013 kronor för lärare och 900 kronor för lärarinna, om ej på annat sätt så därigenom att, såsom förhållandet är med afseende å döfstumlärarpersonalen, skoldistriktet berättigades att öka delaktighetsbeloppet i pensionsinrättningen. Men med hänsyn till den ökning af statens bidrag till pensioneringen,

som, på sätt jag strax skall påvisa, ändock påkallas, har jag måst afstå därifrån.

För att såvidt möjligt begränsa denna ökning och för att med afseende å folkskolornas lärarkår tillämpa en princip inom pensionsväsendet, som alltmera trängt sig fram, har jag, såsom redan i annat sammanhang af mig omförmälts, ansett nu ifrågavarande lönereglering böra förbindas med införande af skyldighet för lärarpersonalen att med årlig afgift, utgörande viss procent af delaktighetsbeloppet, bidra till sin egen pensionering. Denna princip har af Riksdagen tillämpats vid de år 1904 beslutade löneregleringarna för de allmänna läroverkens och folkskoleseminariernas lärarpersonal, äfvensom vid den af 1905 års lagtima Riksdag fastställda löneregleringen för rektorer och lektorer vid de tekniska elementarskolorna. Den har vunnit tillämpning i de af samma Riksdag godkända grunderna för döfstumlärarpersonalens pensionering; och Riksdagen har i sin underdåniga skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel den 20 maj 1905, jämte det Riksdagen i anledning af en inom Riksdagen väckt motion angående höjning af de understödsbelopp, som utgå från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, ifrågasatt, huruvida icke en sådan höjning borde kräfva en höjning af de från skoldistriktet såsom bidrag till bestridande af pensionsanstaltens utgifter utgående afgifterna, tillika anfört, att det syntes böra tagas under öfvervägande, huruvida icke jämväl den egentliga folkskolans lärare och lärarinnor borde, i likhet med hvad som gällde för lärare vid de allmänna läroverken samt hvad under Riksdagen af Eders Kungl. Maj:t föreslagits beträffande de vid döfstumskolorna anställda lärarna och lärarinnorna, själfva bidra till sin pensionering.

Hvad beträffar beloppet af den pensionsavgift, som sålunda bör åläggas folkskolans lärare och lärarinnor, torde vara lämpligt, att detta bestämmes till hälften af skoldistriktets afgift för pensioneringen d. v. s. till $2\frac{1}{2}$ procent af delaktighetsbeloppet, hvilket ock är samma procentsats, som är fastställd i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt. Pensionsavgiften skulle härigenom blifva för folkskollärare 33 kronor 75 öre och för folkskollärarynna 30 kronor.

Äfven en annan bestämmelse, som har samband med pensioneringen, anser jag böra i sammanhang med löneregleringen införas. Enligt nu gällande reglemente tillkommer rätt till hel pension hvarje pensionsberättigad folkskollärare eller folkskollärarynna, då han eller hon uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjänstår. Någon skyldighet att vid viss ålder afgå från tjänsten med pension finnes icke föreskrifven för denna lärarpersonal. En ändring i detta förhållande, hvilket innebär en olikhet

mot hvad som i allmänhet gäller beträffande tjänstemän, har föreslagits uti en del af de i ärendet afgifna utlåtandena. Somliga myndigheter hafva nämligen hemställt om föreskrift därom, att lärare eller lärarinna, som uppnått 60 års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, skall vara skyldig att afgå från tjänsten. Äfven jag anser, att den, som vill komma i åtnjutande af de förbättrade löneförmånerna, bör åläggas en sådan skyldighet, dock med den modifikation att, därest vederbörande skolstyrelse finner den ifrågavarande lärarens eller lärarinnans fortsatta tjänstgöring vara gagnelig för skolan, han eller hon må äfven efter nämnda tid kvarstå i tjänsten.

Såsom framgår af hvad jag förut anfört, komma de förändrade bestämmelser med afseende å pensioneringen, som jag ansett mig böra tillstyrka, att påkalla vissa ändringar i gällande reglemente för folkskollärarnas pensionsinrättning, hvarom, därest den af mig föreslagna löneregleringen varder af Eders Kungl. Maj:t godkänd och af Riksdagen bifallen, Eders Kungl. Maj:t framdeles torde besluta.

Jag har redan antydt, att en höjning af folkskollärarypersonalens löner och såsom följd däraf en höjning af pensionsbeloppen påfordrar en ökning af statens bidrag till pensioneringen. På grund af befallning i särskilda nådiga bref af den 26 augusti 1904 och den 29 september 1905 har direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning verkställt utredning i denna del af ärendet; och resultatet af denna utredning innehålles i direktionens förut omförmälda, den 9 januari 1906 dagtecknade utlåtande, för hvilket, såvidt det sammanhänger med den af mig tillstyrkta löneregleringen, jag anhåller att nu få redogöra.

Med anledning af framställning från de revisorer, som på grund af nådigt förordnande granskat folkskollärarnas änke- och pupillkassas förvaltning och räkenskaper för åren 1900—1902, samt direktionens öfver folkskollärarnas pensionsinrättning häröfver afgifna utlåtande anbefalldes Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 26 augusti 1904 direktionen, bland annat, att, sedan vissa statistiska förarbeten utförts, låta genom sakkunnig person verkställa undersökning af änke- och pupillkassans ekonomiska ställning för utrönande, om och i hvad mån någon förhöjning af därifrån utgående pensioner kunde vidtagas, samt att därefter till Eders Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i ämnet, hvartill omständigheterna kunde föranleda.

Vidare blef, äfvenledes genom nådigt bref den 26 augusti 1904, direktionen anmodad att inkomma med utredning och förslag, på hvad sätt och under hvilka villkor skolområde, skoldistrikt, skolstyrelse eller annan

myndighet, som för sina lärartjänster vore delaktig i folkskollärarnas pensionsinrättning samt folkskollärarnas änke- och pupillkassa, kunde, med bibehållande af nuvarande minsta delaktighetsbelopp, vinna delaktighet i nämnda pensionsanstalter för ett lönebelopp af högst 2,000 kronor för lärare och högst 1,600 kronor för lärarinna med skyldighet dels för den lärare eller lärarinna, som vunnit delaktighet för högre lönebelopp än 1,000 kronor, att för denna förhöjning själf erlægga en årlig pensionsafgift med $2\frac{1}{2}$ procent af det belopp utöfver 1,000 kronor, hvarför delaktighet vunnits, dels ock för vederbörande myndighet att erlægga 5 procent å hela delaktighetsbeloppet.

Sedan därefter centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskolläraryörening förevarande framställning inkommit till Eders Kungl. Maj:t, aflät Eders Kungl. Maj:t till bemälda direktion den 29 september 1905 ytterligare ett nådigt bref, däri Eders Kungl. Maj:t, under erinran om dels Riksdagens nyss omförmälda uttalande dels ock förutberörda bestämmelse i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt, anbefalldes direktionen att till Eders Kungl. Maj:t inkomma med utredning angående den ökning af statsbidragen till folkskollärarnas pensionsinrättning samt till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, som blefve erforderlig, därest lönen i högsta lönegraden för den ordinarie folkskollärarypersonalen och såsom följd däraf jämväl det lägsta belopp, efter hvilket skoldistrikt vore förbundet att ingå i folkskollärarnas pensionsinrättning, bestämdes enligt följande tre alternativ, nämligen:

- 1) 1,200 kronor för både lärare och lärarinnor;
- 2) 1,500 kronor för lärare och 1,200 kronor för lärarinnor; och
- 3) 1,500 kronor för både lärare och lärarinnor;

och skulle beräkningen verkställas under förutsättning, att den pensionsafgift, som skoldistrikt vore skyldigt att till pensionsinrättningen erlægga, fortfarande skulle utgå med 5 procent årligen af delaktighetsbeloppet, men att därutöfver tjänst innehafvaren själf skulle erlægga en årlig pensionsafgift af $2\frac{1}{2}$ procent af samma delaktighetsbelopp. Tillika anbefalldes direktionen att särskildt för hvart och ett af nyssnämnda alternativ beräkna den ytterligare ökning af statsbidragen till omförmälda två pensionsanstalter, som erfordrades, därest skoldistriktet berättigades att, under enahanda bestämmelser rörande skyldighet för distriktet och tjänst innehafvarna att erlægga pensionsafgift, som nyss vore sagdt, i folkskollärarnas pensionsinrättning vinna delaktighet efter de i nådiga brefvet den 26 augusti 1904 angifna lönebeloppen af 2,000 kronor för lärare och 1,600 kronor för lärarinna och till följd däraf tjänst innehafvarna blefve delaktiga i folkskollärarnas änke- och pupillkassa efter samma förhöjda delaktighetsbelopp.

I sitt underdåniga utlåtande den 9 januari 1906 har direktionen förmält, att, sedan under ledning af filosofie doktorn Hans Tiselius, såsom på dessa områden speciellt sakkunnig, de i förstberörda nådiga bref den 26 augusti 1904 angifna statistiska förarbetena afslutats, hade de matematiska utredningarna i afseende å de särskilda uppgifter, som i de nådiga brefven innehölles, likaledes blifvit af Tiselius utförda, hvarom denne afgifvit tre vid direktionens skrifvelse fogade skriftliga utlåtanden. På gifven anledning hade den sålunda gjorda utredningen jämväl omfattat det fall, att delaktighetsbeloppen i folkskollärarnas pensionsinrättning bestämdes till 1,350 kronor för lärartjänst och 1,200 kronor för lärarinnetjänst.

Vidare anför direktionen: Tiselius hade såsom utgångspunkt för de verkställda beräkningarna tagit förhållandena vid början af år 1905, eller den tid, hvartill de förberedande undersökningarna framförts, och för hvilken afslutade räkenskaper förelegat, då hans utlåtanden afgifvits. Resultaten hade beräknats alternativt efter räntefot af $3\frac{1}{2}$ och 4 procent. Emot de beräkningar angående delägarnas antal, delaktighetsbeloppen, pensionsbeloppen, medelpensionsåldern, medelräntan samt värdet af pensionskassornas passiva och aktiva, som i utlåtandena anfördes, hade direktionen intet väsentligt att erinra.

Angående de resultat, som beräkningarna lämnat beträffande först folkskollärarnas pensionsinrättning, vore att bemärka följande. Såsom inledande moment och utgångspunkt för de olika frågornas besvarande hade i första hand utförts en undersökning af pensionsinrättningens nuvarande ställning, sådan den gestaltade sig enligt nu gällande reglementsbestämmelser och befintliga faktiska förhållanden. Med räkning efter $3\frac{1}{2}$ procent skulle förefinnas en kapitalbrist af 2,613,684 kronor, men med räkning efter 4 procent ett öfverskott af 461,683 kronor. Om pensionsinrättningens nuvarande och kommande medel icke kunde förräntas till högre procentsats än $3\frac{1}{2}$, skulle således pensionsinrättningen för att kunna fullgöra sina förbindelser behöfva ett ytterligare årligt tillskott af 91,479 kronor, hvaremot, om samma räntesats kunde förutsättas blifva efter 4 procent, ett årligt öfverskott skulle komma att uppstå af 18,467 kronor.

Sedan direktionen härefter först omnämnt resultatet af den verkställda utredningen beträffande alternativet, att, med bibehållande af delaktighetsbeloppet å 1,000 kronor såsom minimum, delaktighet skulle i pensionsinrättningen kunna vinnas för ett lönebelopp af högst 2,000 kronor för lärare och högst 1,600 kronor för lärarinna, anmärker direktionen, att för alla öfriga alternativ, hvarom utredning lämnas, gäller såsom en gemensam förutsättning, att den årliga pensionsafgift, som skoldistriktet med flera äro skyldiga att till pensionsinrättningen erlægga, fortfarande skall

utgå med 5 procent af delaktighetsbeloppet, men att därutöfver tjänstnehafvaren själf skall erlägga en årlig pensionsafgift af $2\frac{1}{2}$ procent af samma delaktighetsbelopp.

Direktionen redogör därefter för utredningen i de fall, att delaktighetsbeloppen skulle bestämmas till antingen 1,200 kronor både för lärar- och lärarinnetjänster eller 1,500 kronor för lärar- och 1,200 kronor för lärarinnetjänster eller 1,500 kronor för såväl lärar- som lärarinnetjänster. Beträffande det alternativet, att delaktighetsbeloppen bestämdes till 1,350 kronor för lärartjänst och 1,200 kronor för lärarinnetjänst, anmärker direktionen till en början, att detta alternativ skulle innebära en höjning med 35 procent i delaktighetsbeloppet för lärartjänst och med 20 procent i delaktighetsbeloppet för lärarinnetjänst men fortfarande icke innefatta medgifvande om förhöjd fakultativ delaktighet.

Härefter anför direktionen vidare:

Såsom af utredningen närmare framginge, skulle vid en dylik anordning efter räkning med räntefot af $3\frac{1}{2}$ procent erfordras ett förhöjdt årligt statsbidrag af 158,471 kronor och vid räkning efter räntefot af 4 procent ett sådant bidrag af 31,526 kronor.

De beträffande de särskilda alternativen i direktionens skrifvelse angifna resultaten hade, såsom kalkylerna visade, beräknats med tagen hänsyn till den vid redogörelsen om pensionsinrättningens nuvarande ställning uppkomna respektive bristen i pensionsinrättningens årsinkomst af 91,479 kronor vid beräkningen efter räntesats af $3\frac{1}{2}$ procent samt öfverskottet i samma inkomst af 18,467 kronor vid beräkningen efter räntesats af 4 procent.

Kalkylernas anläggande, på sätt som skett, alternativt efter räntefot af $3\frac{1}{2}$ eller 4 procent syntes väl motiveradt, men naturligtvis vore icke därmed afgjort, hvilken räntefot som vid beräkningen af pensionsinrättningens ställning borde väljas; och under alla omständigheter vore det otvifvelaktigt mycket vanskligt att härom bilda sig en bestämd mening. Å ena sidan hade under vissa perioder af de förflutna åren förhållandena varit sådana, att det icke låtit sig göra att fast placera pensionskassornas medel efter högre räntesatser än 3,6, 3,65 och 3,7 procent, och till och med under de senare åren, t. ex. under åren 1903 och 1904, hade de mest betydande placeringarna icke gjorts till högre än 4 procent, då man ju alltid sträfvat till att för pensionskassorna erhålla allenast första klassens säkerheter. Men det borde å andra sidan bemärkas, att medelräntefoten för folkskollärarnas pensionsinrättnings hela utlåning under år 1904, eller det sista året, för hvilket densamma ännu kunnat beräknas, utgjorde 4,11 procent och för de senaste fem åren i medeltal äfven utgjort 4,11 procent. Då härtill komme, att direktionen alltid varit angelägen att såvidt möjligt

vid låns utgifvande betinga sig ouppsägbarhet i största möjliga utsträckning -- under senare åren äfven för ganska betydande lån under tjugu år framåt -- hvarigenom en viss fasthet i placeringarna kunnat vinnas, så syntes få antagas, att, om också medelräntan komne att så småningom nedgå, detta skulle ske jämförelsevis långsamt.

Enligt den af Tiselius verkställda utredningen kunde pensionsinrättningen för det närvarande jämnt bära sig efter en något lägre räntefot än 4 procent, och man torde kunna antaga, att detta förhållande skulle inträda vid en räntefot af cirka 3,9 procent; och syntes då, med hänsyn till det nyss anförda, beräkningarna med betryggande resultat för en afsevärd tid framåt lämpligen kunna göras efter en räntefot af 4 procent, dock med den bestämda restriktionen, att vid beräkning af den höjning i statsbidraget, hvartill en ny löne- och pensionsreglering för folkskollärarna kunde föranleda, det efter beräkningsgrund af 4 procent nu förefintliga årliga öfverskottet i tillgångarna icke finge verka till en sänkning af det tillskott, som kunde blifva behöfligt. I en ekonomi af så stora dimensioner som folkskollärarnas pensionsinrättnings kunde väl detta öfverskott i årsinkomst, som, efter hvad som anförts, uppginge till 18,467 kronor, synas vara af ringa betydelse, men det borde för ytterligare säkerhets skull få kvarstå för att motväga sådana risker, som det erbjudit vissa svårigheter att vid beräkningarna bestämma, men som ändock finge anses hafva en viss betydelse för den ekonomiska ställningen, exempelvis den årliga ökningen i antalet ordinarie folkskollärartjänster, hvilken Tiselius lämnat ur räkningen.

Utgående från det nu anförda ansåge direktionen, att med hänsyn till de resultat, som de verkställda beräkningarna i öfrigt lämnat, man kunde stanna vid att till grund för ränteberäkningen taga en räntesats af 4 procent, därvid förutsättande, att pensionsinrättningsens ställning i närvarande stund vore sådan, att dess tillgångar jämnt motsvarade dess förpliktelser.

Förhållandet med afseende å erforderlig ökning i eller i visst fall möjlig minskning i statens bidrag till pensioneringskostnaden skulle, om det nu befintliga öfverskottet i pensionsinrättningsens årliga inkomster af 18,467 kronor således icke toges i beräkning och under de villkor i öfrigt, för hvilka direktionen förut redogjort, ställa sig på af direktionen för de särskilda alternativa fallen närmare angifvet sätt. Om delaktighetsbeloppet bestämdes till 1,350 kronor för lärartjänst och 1,200 kronor för lärarinnetjänst, vid hvilket fall någon fakultativ delaktighet icke ifrågasatts, skulle ökad statsbidrag komma att erfordras till belopp af 49,993 kronor.

Direktionen öfvergår därefter i sitt utlåtande till granskning af de

resultat, som ur de gjorda beräkningarna vunnits i afseende å folkskol-lärarnas änke- och pupillkassa, samt anför i sådant hänseende, bland annat:

Såsom naturligt vore, hade äfven för denna kassa undersökningarna i första hand riktats på den nuvarande ställningen d. v. s. förhållandena enligt de nu gällande reglementsbestämmelserna och öfriga nu förefintliga faktiska förhållanden. Såsom man haft anledning att vänta, hade resultatet visat sig synnerligen gynnsamt. Det hade sammanfattats så, att, då hänsyn icke toges till det nu utgående statsbidraget, kassan ägde ett öfverskott, motsvarande en årsränta, som vid beräkning efter $3\frac{1}{2}$ procent uppginge till 78,580 kronor och vid beräkning efter 4 procent till 120,652 kronor, samt att, om det till 63,500 kronor uppgående statsbidraget toges med i beräkningen, dessa öfverskott motsvarade: vid räkning efter $3\frac{1}{2}$ procent en årsränta af 142,906 kronor och vid räkning efter 4 procent en årsränta af 185,098 kronor. De följande beräkningarna vore i flera fall utförda allenast efter $3\frac{1}{2}$ procent och i hvarje fall utan hänsyn till lärarinnorna och deras delaktighet, hvilken begagnades i så ytterligt ringa utsträckning, att någon hänsyn därtill icke borde tagas.

Om änkepensionerna komme att höjas till 25 procent och barnpensionerna i samma proportion till $12\frac{1}{2}$ procent af de nuvarande delaktighetsbeloppen — hvilket för öfrigt skulle sammanstämma med det förslag till pensionernas reglering, som af revisorerna utaf änke- och pupillkassans räkenskaper för åren 1900—1902 åsyftades — skulle, utan att vare sig högre afgifter, än som för närvarande utginge, behöfde utkrävas, eller något ytterligare statsbidrag lämnades, ändock förefinnas ett öfverskott, motsvarande en årsränta af 73,893 kronor. Först en höjning af kommande änke- och barnpensioner med 50 procent af de nu utgående beloppen skulle medtaga ungefärligen hela det efter $3\frac{1}{2}$ procent beräknade årliga ränteöfverskottet. Pensionernas belopp skulle blifva: efter 25 procents förhöjning för änka 250 kronor och för änka med barn 375 kronor samt efter 50 procents förhöjning för änka 300 kronor och för änka med barn 450 kronor.

I alla de fall, hvarom undersökning begärts, skulle den höjda pensioneringen kunna genomföras, utan att statsbidraget behöfde höjas. Pensionsavgifterna komme att för manliga delägare i kassan uppgå till följande belopp: vid delaktighet efter 1,350 kronor till 45 kronor och vid delaktighet efter 1,200 kronor till 40 kronor. Pensionernas belopp skulle åter blifva: vid delaktighet efter 1,350 kronor för änka 270 kronor och för änka med barn 405 kronor samt med delaktighet efter 1,200 kronor för änka 240 kronor och för änka med barn 360 kronor.

Af det anförda vore uppenbart, att änke- och pupillkassans ställning

ägde den styrka, att de därifrån utgående pensionerna kunde i väsentlig mån förbättras, utan att någon ökning i det till kassan utgående årliga statsbidraget behöfde ifrågakomma. En sådan förbättring åstadkommes redan genom delaktighetsbeloppens förhöjning, men det hade blifvit ifrågasatt, om icke, utan höjning af statsbidraget, en ytterligare förbättring skulle kunna vinnas genom ökning af den procent af delaktighetsbeloppet — för närvarande för änka utan barn 20 procent — med hvilken pensionen utginge. Af Tiselius i sistnämnda hänseende efter anmodan verkställda beräkningar gäfvade vid handen, att, om delaktighetsbeloppet för alla blefve 1,350 kronor, ifrågavarande procentsats kunde höjas till $26\frac{2}{3}$ utan att medtaga öfverskottet i årsinkomsterna, hvilket i sådant fall skulle uppgå till cirka 6,000 kronor. Pensionerna blefve då för ensam änka 360 kronor och för änka med barn 540 kronor.

Lika med direktionen anser jag, att man vid beräkning af den ökning af statsbidraget till folkskollärarnas pensionering, som den af mig tillstyrkta löneregleringen skulle påkalla, kan — äfven med iakttagande af nödig försiktighet — utgå från en räntesats af 4 procent, men att det öfverskott i pensionsinrättningens årsinkomster, som med en beräkning efter nämnda räntesats för närvarande skulle förefinnas, icke bör verka nedsättning i den annars erforderliga höjningen af statsbidraget. Med dessa utgångspunkter skulle enligt den genom direktionen förebragta utredningen en höjning af delaktighetsbeloppen till 1,350 kronor för lärartjänst och 1,200 kronor för lärarinnetjänst påkalla en ökning af statsbidraget med 49,993 kronor. Hos Riksdagen bör således göras framställning därom, att det under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget: »Bidrag till folkskollärarnas pensionering», nu 622,873 kronor, måtte ökas med 49,993 kronor, eller till 672,866 kronor.

Hvad folkskollärarnas änke- och pupillkassa beträffar, så ger den verkställda utredningen vid handen, att densammans nuvarande ställning är så gynnsam, att den af mig föreslagna löneregleringen kan genomföras, utan att någon ökning af det till denna kassa utgående statsbidraget behöfver begäras. Ja, en sådan ökning skulle icke erfordras, äfven om man i sammanhang härmed höjde den procent af delaktighetsbeloppet, med hvilken pensionen nu utgår, från 20 procent för änka utan barn till $26\frac{2}{3}$ procent. Det torde dock måhända vara lämpligast att nu icke vidtaga en sådan förändring i gällande bestämmelser. Såsom jag förut antydt, kan det ifrågasättas, om icke i en nära framtid tillfälle bör beredas skoldistrikten att höja delaktighetsbeloppen i folkskollärarnas pensionsinrättning till vissa högre belopp än de nu föreslagna, hvilket samtidigt skulle medföra

en höjning af de från änke- och pupillkassan utgående pensionerna. Genom den af mig föreslagna löneregleringen komma i alla fall änkepensionerna att utgå med högre belopp än hvad revisorerna i sin förut omförynälda framställning åsyftat. Revisorerna hade nämligen, såsom förut nämnts, ifrågasatt en höjning till 25 procent af nuvarande delaktighetsbeloppet 1,000 kronor, d. v. s. till 250 kronor, under det att enligt mitt förslag pensionen för änka utan barn kommer att utgå med 270 kronor.

För att underlätta bedömandet af den förbättrade ställning med afseende å löner och pensioner, som genom ett bifall till det af mig nu tillstyrkta förslaget skulle komma folkskolans lärare och lärarinnor till del, vill jag slutligen meddela följande öfversikt, vid hvilken i enlighet med faktiska förhållandet blifvit förutsatt, att lärarinna i regel icke ingår såsom delägare i änke- och pupillkassan: *Slutöfversikt.*

A. Den behållna lönen skulle blifva:

- a) under första femårsperioden såsom ordinarie:
 för lärare 900 kronor med afdrag af 78 kronor 75 öre (33 kronor 75 öre till pensionsinrättningen och 45 kronor till änke- och pupillkassan) = 821 kronor 25 öre;
 för lärarinna 900 kronor med afdrag af 30 kronor till pensionsinrättningen = 870 kronor;
- b) under andra femårsperioden såsom ordinarie:
 för lärare 1,050 kronor med afdrag af 78 kronor 75 öre = 971 kronor 25 öre;
 för lärarinna 1,000 kronor med afdrag af 30 kronor = 970 kronor;
- c) under tredje femårsperioden såsom ordinarie:
 för lärare 1,200 kronor med afdrag af 78 kronor 75 öre = 1,121 kronor 25 öre;
 för lärarinna 1,100 kronor med afdrag af 30 kronor = 1,070 kronor;
- d) under återstående ordinarie tjänstår:
 för lärare 1,350 kronor med afdrag af 78 kronor 75 öre = 1,271 kronor 25 öre;
 för lärarinna 1,200 kronor med afdrag af 30 kronor = 1,170 kronor.

B. Den behållna pensionen skulle blifva:

- för lärare 1,013 kronor med afdrag af 33 kronor 75 öre till änke- och pupillkassan = 979 kronor 25 öre;
 för lärarinna 900 kronor.

Departements-
chefens
hemställan.

Under åberopande af hvad jag sålunda anfört får jag i underdånig-
het hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att

dels medgifva vidtagande af sådana ändringar i fråga om aflönings-
förhållandena för de i § 1 af kungörelsen angående aflöning åt lärare vid
folkskolor och småskolor den 1 juni 1900 omnämnda lärarna, att för ordi-
narie lärare bestämmes en begynnelselön af minst niohundra kronor och
att storleken af hvart och ett af de tre ålderstilläggen bestämmes
till etthundrafemtio kronor för manlig lärare och etthundra kronor för
kvinnlig;

dels besluta, att i de fall, då bidrag af statsmedel utgår till aflönande
af tjänstledig lärares vikarie, den tjänstledige läraren skall vara skyldig
att af sin lön till vikariens aflöning afstå ett belopp, motsvarande en
fjärdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, äfven om nämnda aflöning
framdeles kommer att höjas;

dels besluta, att lärare, som ingår på den nya löneregleringen, eller
som förordnas, efter det kungörelse i ämnet utkommit, skall vara skyldig
ej mindre att, så snart han uppnått sextio års ålder och i vederbörlig
ordning förklarats berättigad till hel pension, afgå från tjänsten, veder-
börande skolstyrelse dock obetaget att låta med afskedet anstå, därest och
så länge den pensionsberättigades fortsatta tjänstgöring anses vara gagnelig
för folkskolan, än äfven att såsom bidrag till kostnaderna för pensioneringen
erlägga en årlig afgift, motsvarande två och en half procent af den lön,
för hvilken skoldistriktet med afseende å hans pensionering vunnit del-
aktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning;

dels medgifva, att, med ändring af nu gällande grunder i fråga om
statsbidrag till aflönande af vissa lärare, följande bestämmelser må blifva
gällande:

1. Till aflönande af hvarje ordinarie lärare vid folkskola, som i årlig
lön åtnjuter, utom husrum och vedbrand eller ersättning därför, minst
niohundra kronor, samt hvarje annan examinerad, vid folkskola antagen
lärare, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller er-
sättning därför, minst sexhundra kronor, äger skoldistrikt, därest läraren
årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller
34 $\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på
grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma
ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön, läraren, förutom
husrum och vedbrand eller ersättning därför, åtnjuter, hvilket bidrag dock
ej, utom i här nedan angifna fall, må öfverstiga sexhundra kronor.

Öfvergångsstadgande. Då å innehafvande tjänst före den 1 januari 1901 anställd ordinarie lärare erhåller, förutom husrum och vedbrand, minst åttahundra kronor samt därtill kofoder in natura enligt äldre bestämmelser eller till mer än etthundra kronor uppgående ersättning därför, äger skoldistrikt jämväl, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor af året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden kan medgifva, att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag af sexhundra kronor.

2. Därest ordinarie lärare vid folkskola i denna egenskap oförvitligt tjänstgjort under så lång tid, att den årliga lönen för sagda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen femtio kronor till manlig lärare och minst ettusen kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med sjuhundrafemtio kronor och i senare fallet med sjuhundra kronor.

3. Har läraren oförvitligt tjänstgjort i folkskola såsom ordinarie ytterligare så länge, att den årliga lönen för samma undervisning af sådan anledning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen tvåhundra kronor till manlig lärare och minst ettusen etthundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med niohundra kronor och i senare fallet med åttahundra kronor.

4. Om sådan lärare, som nu är i fråga, oförvitligt tjänstgjort såsom ordinarie så länge, att den årliga lönen för ofvannämnda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusen trehundrafemtio kronor till manlig lärare och minst ettusen tvåhundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med ettusen femtio kronor och i senare fallet med niohundra kronor;

dels öka det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 2,150,000 kronor, eller från dess nuvarande belopp, 6,350,000 kronor, till 8,500,000 kronor;

dels ock öka det under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget »Bidrag till folkskollärares pensionering», nu 622,873 kronor, med 49,993 kronor till 672,866 kronor.»

På tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla hvad före-

dragande departementschefen sålunda hemställt, och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:
A. I. Lindhagen.
